

El Govern Civil de Barcelona al segle XIX : desenvolupament institucional i acció política

Manel Risques Corbella

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tdx.cat) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tdx.cat) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tdx.cat) service has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized neither its spreading and availability from a site foreign to the TDX service. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service is not authorized (framing). This rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

**EL GOVERN CIVIL DE BARCELONA
AL SEGLE XIX:
DESENVOLUPAMENT INSTITUCIONAL
I ACCIÓ POLÍTICA**

Tesi doctoral

Manel Risques Corbella

Director: Dr. Borja de Riquer i Permanyer

Departament d'Història Contemporània
Universitat de Barcelona

Abril 1994

2.1.- LUIS LACY, PRIMER CAP SUPERIOR POLITIC DE CATALUNYA (novembre 1812 - Gener 1813).

2.1.1.- El nomenament.

El primer cap polític de Catalunya fou el Capità General Luis Lacy. El Secretari de Despatx de la Governació Josef Pizarro li comunicava el nomenament, segons decret de 6 d'octubre de 1812,

...Deseando la Regencia del Reino, que tanto en las provincias que han estado ocupadas por el enemigo como en las libres, se restablezca el orden en la parte gubernativa, y se planifique y lleve a efecto lo mandado en la Constitución política de la Monarquía, y especialmente lo relativo al nombramiento de diputados para las Cortes actuales y las próximas de 1813; y al de los Ayuntamientos constitucionales y demás disposiciones soberanas que tengan relación con el gobierno político; ha acordado habilitar a V.E. para que, ínterin S.A. nombra Gefes Superiores y Políticos para cada una de ellas, ejerza el encargo de tal Gefe Superior en las comprendidas en el distrito de su mando que no lo tuvieren, entendiéndose V.E. en todo lo relativo a él con este Ministerio de la Gobernación de mi cargo, y con total independenciam de las funciones militares; y circulando a los Ayuntamientos las órdenes que se le comuniquen y deban circularseles...¹²⁹

Lacy va fer circular aquest decret el 23 de novembre i l'endemà feia el mateix amb una altra disposició, també de 6 d'octubre, en la que Pizarro li deia que

...teniendo en consideración (..) que los pueblos deben entenderse en todo lo gubernativo, y económico con los Gefes Superiores de las Provincias, y Diputaciones provinciales luego que se creen, se ha servido mandar que los testimonios de elección, jura y posesión de Ayuntamientos constitucionales se remitan por éstos a los Gefes Políticos (..); que examinados dichos testimonios por los expresados Gefes remitan, en caso de hallarlos arreglados, noticia de ellos a esta Secretaría del Despacho de la Gobernación de la Península, y los que no encontrasen arreglados los devuelvan a los pueblos para que se rectifiquen, si estuvieren diminutos o incompletos, o para que suplan las faltas de formalidad, que conforme a la Constitución, y decretos de las Cortes se notaren en los actos de que se da fe en ellos.- Con el fin de evitar las dilaciones y rodeos, que podrá ocasionar la necesidad de instruir con informes las dudas, pretensiones y reclamaciones de los Ayuntamientos, así en

¹²⁹ Aquesta RO. 6.oct.1812 pot trobar-se a la Biblioteca de Catalunya (B.C., en endavant), Fulls Bonsoms (F.B.) nº 8553.

punto a las elecciones como en los objetos que según la Constitución y soberanos decretos están á su cuidado, ha tenido á bien S.A. mandar que a lo menos interin no se establezcan las Diputaciones provinciales, éstos dirigan sus recursos por medio de los Gefes Políticos, quienes cuidarán de remitirlos sin dilación a esta Secretaría (..) con su respectivo informe, sin perjuicio de acudir directamente por la misma Secretaría en el caso de quejarse de los expresados Gefes Políticos, o de que éstos no den curso á sus reclamaciones...¹³⁰.

Ambdúes disposicions, complementàries, senyalaven clarament els objectius de Lacy com cap polític interí: el manteniment de la tranquil·litat pública i la implantació del sistema constitucional, la qual cosa es concretava especialment en la preparació dels diversos processos electorals i en la posta en marxa dels ajuntaments, tot reforçant la importància del cap polític com a tal en no existir encara la diputació provincial.

Més enllà però, de les atribucions governatives que Lacy rebia constitucionalment i sobre les que tornarem més endavant-, el que atenyia una especial rellevància era el fet mateix del seu nomenament com cap polític interí de Catalunya. En efecte, això es produïa quan el tret definidor de les relacions entre la fins llavors principal autoritat civil del Principat, la Junta de Catalunya, i l'autoritat militar, Luis Lacy era l'enfrontament: el procés de deteriorament de les relacions entre ambdúes, que havia assolit el seu nivell més crític a finals de l'estiu de 1812, ha estat ben estudiat recentment per Antoni Moliner i Prada¹³¹. Als factors senyalats per aquest autor -la negligent actuació de Lacy en la repressió dels abusos i extorsions realitzats per les tropes sobre la població civil, la seva incapacitat per mantenir la disciplina militar i l'ordre públic, i l'arbitrarietat de la seva actuació que havia conduït fins i tot a detenir el secretari de la Junta Pere Nolasc de Salcedo¹³²-caldría afegir-hi el fet que la Junta no només va fer avinents les seves queixes davant Lacy, sinó que va estendre la seva acció a les Corts on a través, principalment, del diputat Joan de Balle, va desenvolupar una persistent estratègia política per aconseguir la destitució de Lacy com a general en cap del 1er.exèrcit.

Aquesta estratègia, ben documentada a partir tant l'activitat parlamentària de Balle¹³³

¹³⁰ Vic, 24 de noviembre de 1812. B.C., F.B. 8554.

¹³¹ Vegeu el detallat estudi de MOLINER I PRADA, Antoni, La Catalunya resistent a la dominació francesa (1808-1812). Barcelona, Ed. 62, 1989. En el capítol V, Moliner narra minuciosament la relació entre les autoritat militar i civil fins que Lacy va dissoldre la Junta de Catalunya.

¹³² MOLINER I PRADA, Antoni, op. cit., Barcelona 1989, la qual cosa porta a l'autor a afirmar que amb aquest fet, que s'havia produït el 21 de juny de 1812 ...la supremacia del poder militar sobre el civil era ja una realitat..., p. 84.

¹³³ Així, ja en una data més tardana, el 21 d'octubre, en sessió secreta de les Corts, Juan

com de la seva correspondència amb la Junta de Catalunya¹³⁴, reposava en el questionament de la competència militar de Lacy per causa del desastrós curs bèl·lic de la guerra contra els francesos més que no pas en la denúncia política de les extralimitacions del cap militar en l'exercici de les seves atribucions en detriment de la Junta, ja que l'aprovació de la Constitució havia significat la definició de les institucions i del sistema que s'havia d'implantar i la consegüent liquidació no només dels antics organismes sinó també de les entitats sorgides amb la revolució: les juntes. El desenvolupament pràctic del text constitucional comportava la supressió de la Junta de Catalunya; així, el que hom no podia pretendre era reforçar un organisme que estava políticament desnonat. L'escomesa s'havia de situar en l'espai que més sensiblement afectava Lacy: l'específicament militar. No era doncs, una "lluita política contra la invasió de competències de la Junta duta a terme pel cap militar" sinó la denúncia d'una ineficàcia.

El nomenament de Lacy en aquesta conjuntura revestia doncs, una especial

de Balle a redós de l'expedient que la Regència havia ordenat incoar sobre ...el desgraciado suceso de la voladura del castillo de Lérida... va proposar: ...1º Que se diga á la Regencia del Reino nombre inmediatamente una persona de instrucción y probidad acreditada, para que (..) proceda á formar causa sobre el suceso de la voladura de la plaza de Lérida en la noche del 15 al 16 de julio último, tomando además las providencias necesariamente consiguientes á esta disposicion, con arreglo á ordenanza...

Balle pretenia centrar les responsabilitats de Lacy en l'afer per tal d'aconseguir-ne la destitució, raó per la qual puganava per aconseguir el control parlamentari de l'expedient, tal i com derivava dels altres dos enunciats de la proposta:

...2º. ...que, formada la causa, se le remita copia certificada de ella, para enterarse de la legalidad con que ha sido instruída (..)

3º. Que examinada que sea la copia del proceso por la comisión de Guerra del seno de V.M., se publique por medio de la imprenta, para que vea la Nación, que V.M. desea eficazísimamente que se administre pronta y rigurosa justicia...

D.S.C., Actas secretas de las Cortes. Sesión del día 21 de octubre de 1812.

¹³⁴ L'escomesa contra el capità general continuà i va reiterar-se després de la compareixença del Secretari d'Estat de Guerra a les Corts el 30 d'octubre de 1812 en que presentà la xifra de la força militar existent al Principat segons Lacy. Balle considerà que aquestes dades eren falses i que disminuïen la quantitat real de soldats que hi havia a Catalunya, raó per la qual va escriure a la Junta el 2 de novembre reclamant-li ...los estados de fuerza, y de las contribuciones que se exigen mensualmente para mantener el ejército.. (per tal que) ..yo pueda sostener el honor de la Provincia, y manifestar la poca confianza que merece el general en gefe del primer ejército, cuando oculta la base en que el gobierno apoya sus cálculos para dirigir la guerra, y no dejarle obrar según su capricho, como obró en el plan bárbaro y mal combinado de la voladura de Lérida, cuya operación antimilitar debe ser objeto de un juicio, como he solicitado y obtenido de S.M....Aquesta carta, a l'Arxiu de la Diputació de Barcelona (A.D.B.), Asuntos administrativos que dirigen los diputados de Cadiz a la Diputación Provincial de Cataluña, lligall 4/exp.1:

trascendència. L'assumpció d'atribucions polític-governatives per part de l'autoritat militar li proporcionava una renovada força legal per intervenir en el litigi que mantenia amb l'autoritat civil de Catalunya puix que no només eixamplava la seva capacitat d'acció i li atorgava una àmplia cobertura legal en el protagonisme polític sinó que explicitava el suport de la Regència en la seva actuació. A les Corts tampoc no es va questionar el nomenament de Lacy¹³⁵ ni mai no s'alçà cap veu en defensa de la Junta de Catalunya en el contenciós que l'enfrontava amb el militar.

El liberalisme gadità tenia prou confiança en Lacy com a autoritat delegada del poder central, com per encomenar-li que continués en la tasca d'implantació del sistema constitucional que ja havia iniciat. En efecte, la concreció de les comeses que li corresponien com a cap polític no feia sinó donar continuïtat a l'acció d'implantació del sistema constitucional que havia anat desplegant com capità general d'acord amb l'ordre de 8 de juny de 1812 del ministre de Gràcia i Justícia Ignacio de la Pezuela que li demanava

...celo y actividad...(i que evités) toda dilación así en el nombramiento de los diputados para las próximas Cortes ordinarias como en el de los individuos de las Diputaciones provinciales, y de los Ayuntamientos...¹³⁶

¹³⁵ Recordem, tal i com hem vist en el capítol anterior, que les Corts van acordar elevar una protesta a la Regència pel nomenament de caps polítics amb motiu de com s'havien implantat els ajuntaments liberals en algunes regions peninsulars. No hem trobat cap menció específica al cas de Catalunya, ni a la pràctica de Lacy en aquest respecte.

¹³⁶ ...Habiendo tenido a bien decretar las Cortes generales y extraordinarias, que las ordinarias abran sus sesiones el dia 1º de octubre de 1813 paso a V.E. cincuenta ejemplares del decreto de convocación expedido en 23 de último, con igual número de los de la instrucción que sancionaron las mismas Cortes (.para..) ejecutar las elecciones de Diputados á fin de que circulando V.E. a los Pueblos comprendidos en el distrito del primer Ejército de su mando, elijan sus habitantes con la posible brevedad los Diputados que les correspondan, observando puntualmente la citada instrucción que a este efecto se acompaña y haciendo V.E. muy estrecho encargo a las Juntas preparatorias de que den cuenta á S.A., con la formalidad que se les previene, por el Ministerio de Gracia y Justicia de mi interino cargo, de todas sus operaciones (..) = Como en la formación de las Juntas preparatorias, a la que deberá procederse inmediatamente que la Constitución se haya publicado y jurado en los Pueblos de su mando, puede ocurrir alguna dificultad; quiere S.A. la haga presente (..) manifestando al mismo tiempo su parecer sobre el medio que crea más conveniente, y compatible con las circunstancias de los pueblos respectivos, para allanarla y realizar las elecciones de Diputados con el menor atraso posible.= Debiendo procederse a la elección de individuos que han de componer las Diputaciones provinciales al día siguiente de haber nombrado los electores de partido a los diputados en Cortes (..) paso a V.E. (..) cincuenta ejemplares del Decreto del mismo día 23 de Mayo, en que las Cortes señalan las provincias en que ha de haber por ahora y hasta que llegue el caso de hacer la conveniente division de estas las expresadas Diputaciones (..) = Por último acompaño igual número de ejemplares del Decreto de la fecha

El mateix Lacy explicà posteriorment com va desenvolupar aquests encàrrecs

...Circulé los expresados Decretos, providencié lo conveniente para la publicación de la Constitución, que en los Pueblos notables y señaladamente en las ciudades de Manresa y Vich se solemnizó con la pompa y demostraciones patrióticas de que tiene noticia el Gobierno¹³⁷, y cumplidos estos requisitos dispuse a primeros de septiembre la formación de la Junta preparatoria (..que..) caminó tranquila hacia los objetos de su institución; mediante sus instrucciones, disposiciones y medidas, vió verificados los nombramientos de los electores en todo el Principado; y se hallaron reunidos los de Partido en los últimos días de octubre en la Ciudad de Manresa, destinada por motivo de las alarmas de Vich, para la elección de los Diputados de Cortes (..). La elección de diputados de Cortes se verificó en los días 28 y 29 de octubre y en el inmediato la de individuos de la Diputación provincial (..). Finalmente se agregaba la circunstancia de haberse dignado S.A. la Regencia del Reyno habilitarme para Gefe superior político del Principado en los terminos del oficio de V.E. de 6 de Noviembre¹³⁸ próximo pasado, que en 23 circulé también á los Corregidores; cuya providencia y todas cuantas disposiciones é instrucciones llevó citadas se hicieron notorias y generalmente se entendieron conforme a su espíritu y contexto...¹³⁹

El general oferia plenes garantíes polítiques davant els resquicis federalistes que podien derivar de l'acció juntista i dels embats particularistes presents en la resistència popular antifrancesa i a les Corts en boca d'alguns diputats catalans que sovint els utilitzaven en defensa dels seus interessos reaccionaris vinculats a la supervivència de l'Antic Règim¹⁴⁰. D'altra banda la continuïtat en les funcions governatives permetia obviar

citada en que prescriben las Cortes una Regla uniforme para todos los Ayuntamientos, y elección de sus individuos, y para el establecimiento de aquéllos en Pueblos que no habiéndolos tenido hasta aquí, conviene que los tengan en lo sucesivo(..) - Sr. General en Gefe del Exrto. de Cataluña.

¹³⁷ Pel cas de Vic, al D.S.C., 1.set.1812 hi ha referència de l'imprés redactat per Creus Noticiero extraordinario de Vich del jueves 6 de Agosto de 1812, año primero de la Constitucion (...), ...en el cual se da cuenta de la publicación y jura de la Constitución verificada en dicha ciudad...

¹³⁸ Suposem que aquesta data feia referència al moment que Lacy va rebre la comunicació del seu nomenament com cap polític.

¹³⁹ "Exposición del Gefe Político de Cataluña", de 8 de desembre de 1812. A.C.D., s.g., lligall 17/exp. 44.

¹⁴⁰ L'aportació més suggerent sobre la temàtica de l'existència o no d'un particularisme

qualsevol problema derivat de la separació de funcions entre autoritats civil i militar - problemàtica de tangible vigència en aquells moments- en un territori especialment difícil per la seva condició d'escenari bèl·lic.

Pel seu cantó, Lacy disposava de suficients recursos legals per liquidar de forma immediata el seu principal adversari polític, la Junta de Catalunya. D'aquí que immediatament passés a anul·lar-la i procedís a la creació de l'organisme constitucional que l'havia de substituir: la Diputació de Catalunya. Aquestes van ésser les seves primeres, més polèmiques i fulminants accions com a cap polític interí.

2.1.2.- La dissolució de la Junta de Catalunya i el nomenament de la Diputació Provincial.

En l'exposició que va adreçar al Rei el 8 de desembre de 1812¹⁴¹, Lacy no s'estava de denunciar que, en la formació de les juntes preparatòries

...corrió una voz sorda nacida de la Junta Superior (..), o de alguno de sus vocales, (..) de que no sería posible aclarar las dudas que ofrecía el nombramiento de Diputados de Cortes, y de que aún cuando éste se verificase y se eligiesen también los de la Diputación provincial no debería cesar dicha Junta Superior...

Aquesta situació permetia a Lacy justificar la necessitat de suprimir ràpidament la Junta de Catalunya i de constituir la Diputació provincial; i si bé les protestes de la Junta foren irades, la decisió del capità general-cap polític fou irreversible. L'1 de desembre de 1812 el seus membres rebien l'ofici de Lacy que els comunicava el cessament¹⁴². Una ordre de les Corts de 15 de setembre de 1812 dictada arran una consulta de la Junta provincial d'Extremadura donava suport legal a la determinació de l'autoritat superior¹⁴³. Tampoc no

català a les Corts de Cadis i del seu constingut és la de Lluís ROURA, Hi hagué algun protocatalanisme polític a Cadis ?, a <<L'Avenç>> 113, març 1988.

¹⁴¹ A.C.D., s.g., lligall 17/exp.44. L'exposició fou llegida en la sessió del 15 de gener de 1813 a les Corts i passà a la Comissió de Constitució, que va retornar-la el 27 de març.

¹⁴² ...Excmo. Sr. Habiendose instalado hoy en esta ciudad la Diputacion provincial con arreglo a lo que establece el capt. 2º título 6º de la Constitucion política de la Monarquia; ha cesado V.E. en sus funciones segun lo mandado por las Cortes Generales extraordinarias en 15 de setiembre último. Lo notifico a V.E. en mi calidad de Jefe Superior político del Principado y Presidente de la Diputacion para su gobierno y cumplimiento... MOLINER PRADA, A., op.cit, Barcelona 1989, p. 168.

¹⁴³ ...Excmo. Sr. Con motivo de haber consultado la Junta provincial de Extremadura si

van servir de res les queixes que formularen els nous diputats provincials en aquest respecte (alguns d'ells membres de l'extingida Junta) ni les que des d'altres instàncies van dirigir-se a la Regència¹⁴⁴.

Deixem que sigui el mateix Lacy qui expliqui com va desenvolupar-se el procés de formació de la Diputació provincial i de liquidació de la Junta, i de com va respondre a l'actitud de resistència dels nous diputats provincials a prendre possessió dels seus càrrecs, resistència que pretenia impedir la formació de l'organisme i perllongar l'existència de la Junta,

...Llamando las atenciones militares mi cuidado resolví que la Diputación provincial se instalase en esta Ciudad el día 30 de Noviembre y con mucha anticipación se les pasaron avisos a todos los vocales, incluso al Intendente, que desde su arribo a la villa de Berga se hallaba gravemente incomodado de la gota, y también a los tres suplentes que dispuse se llamasen por lo que podía conducir sin concurrencia.= Comparecieron en el día aplazado los cinco propietarios D. Francisco Ferrer y D. Carlos Figuerola individuos de la Junta Superior, D. Juan Genover, D. Ignacio Solá y D. Isidro Torelló; y los tres suplentes D. Juan Bautista Galí, D. Benito Rubinat y D. Antonio Castells, miembros tambien Galí y Castells de dicha Junta, faltando el Intendente por causa de su indisposicion; el barón de Castellet por hallarse en la isla de Mallorca y haber de pasar a Cadiz a reemplazar en calidad de diputado suplente de las actuales Cortes al difunto D. Felipe Aner, y D. José Antonio Cid por algun accidente de que no se tiene noticia.= Propuse sencillamente la prestación del juramento prescrito en la Constitución y el que entrase la Diputación en el ejercicio de sus funciones; y a pesar de los antecedentes que tenía fue mucha mi sorpresa al ver por mis ojos la trama que creía rota ya con la terminante declaración a la consulta de la Junta de Extremadura; al observar un complot y mancomunación preparada para frustrar mis conatos de cumplir las disposiciones del Gobierno y comunicar al Principado el alma y actividad que las nuevas instituciones deben inspirarle; al oír pretextos estudiados para impedir el establecimiento de una autoridad que tan luego como naciese debía extinguir la de la Junta superior; y al tocar el sembrado de los manejos de esta

debería continuar en sus funciones después de publicada la Constitución política de la Monarquía (...) han resuelto las Cortes generales y extraordinarias: Que debiendo cesar las Juntas de provincia tan luego como se formen las diputaciones provinciales...Cádiz 15 de Setiembre de 1812... B.C, F.B. 4116.

¹⁴⁴ MOLINER I PRADA, op. cit., Barcelona 1989, p. 167-168, explica que la Junta va protestar de la il·legalitat de la formació de la Diputació, va denunciar l'actuació despòtica de Lacy i va sol·licitar a la Regència el nomenament d'un Cap Polític propietari. També les comissions corregimentals (per exemple la de Puigcerdà, el 26 de novembre) protestaren per l'extinció de la Junta.

y del interés y miras en prolongar su existencia.= Les manifesté a dichos vocales el contexto claro é intergiversable de las órdenes del Gobierno: les hice observar el espíritu de ellas: les advertí que mi cargo, ministerio y voluntad era de que se cumplieran: procuré desvanecer sus subterfugios, persuadirles o convencerles de su deber, y el mío; y corté las alteraciones concluyendo con que o bien prestasen el juramento y se pusieran en el ejercicio de sus funciones, o bien dijese clara y sencillamente que no lo querían practicar.= En esta alternativa se conformaron a prestarlo y por consiguiente a que la Diputación quedase instalada; pero fue mediante añadir cada uno a los reparos que habían expuesto una protesta particular dando por nula su elección por faltarles lo suficiente para mantenerse con decencia; cuyo recurso si para algo conducía era para que no quedase duda sobre el empeño y la porfía en dilatar la nueva Diputación, o estorbarla nacían del designio de que la Junta Superior y comisiones de Partido continuasen, y nadie perdiese las inutilidades que se disfrutaban quizás injustamente en esos Cuerpos...¹⁴⁵

Les dificultats que presidiren la instal.lació de la Diputació de Catalunya el 30 de novembre de 1812, condició indispensable per a la dissolució de la Junta, foren superades amb contundència per Lacy, que comminà als diputats electes a prendre possessió del càrrec. A l'acta de la reunió constitutiva de la Diputació de Catalunya hi trobem les raons que van adduir els diputats convocats per tal d'impedir la formació de l'esmentat organisme en aquells moments:

...En primer lugar han observado que faltaba el Caballero Intendente, vocal nato y vice-presidente de la Diputación Provincial: el Sr. Barón de Castellet vocal diputado por el corregimiento de Barcelona que siendo la capital de la provincia, parece más notable su falta; y finalmente el Sr. D. Antonio Cid, diputado por el corregimiento de Tortosa, los cuales no habían hecho constar, que tuviesen motivo paradexar (sic) de asistir, ni quizás tenían tiempo para ello.

Seguidamente han expuesto los mismos S.S. que no había llegado todavía la época prefijada en el art. 334 de la Constitución para la reunión de las Diputaciones Provinciales, que debe verificarse en primero de marzo. S.E. en vista de este reparo ha mandado leer la Real Orden de 15 de Setiembre motivada por la consulta de la Junta Superior de Extremadura en vista de la que han añadido dichos S.S. que les parecía, que no estaba bastante clara, y terminante para contravenir a lo que previene el citado artº de la Constitución.

El otro inconveniente es: que no habiéndose nombrado todavía nombrado Gefes Políticos de Partido en esta Provincia, y debiendo cesar luego

¹⁴⁵ "Exposicion del Jefe Político de Catalunya", 8.des.1812. A.C.D., s.g., lligall 17/exp.44.

de instalada la Diputación, todas las Comisiones Corregimentales, o de Partido, por previsión habían de seguirse un grande trastorno y atraso en todos aquellos ramos que corrían a su cargo, singularmente en muchos asuntos pendientes, y que casi igual debía experimentarse en muchas de las atribuciones que estaban confiadas a la Junta Superior, si había de cesar inmediatamente; puesto que la Diputación no puede ni debe sustituirlas, ya por no ser un cuerpo permanente, ya principalmente por ser tan pocas como terminantes sus atribuciones y prefijado ya el número de las sesiones en las épocas que más convenga.

Por otra parte han añadido los susodichos S.S. que la misma orden que de S.A., en que se habilita a S.E. ínterinamente para Gefe Superior Político, y que ha mandado S.E. reimprimir y circular, parece trata solamente de aquellas provincias que han estado ocupadas por el enemigo: de las libres, o de las que sólo han sido invadidas, u ocupadas en parte en las que quiere se restablezca el orden en la parte política y gubernativa segun lo mandado en la Constitución, suponiéndolas ya libres enteramente pues habla de tiempo pretérito, y no de las que actualmente están ocupadas por el enemigo, como lo está esta de Cataluña en la mayor parte.

Posteriormente han manifestado: que preveían, que por esta instalación anticipada al término que fija la Constitución; por la falta de Reglamentos que todavía no se han recibido; por la repentina cesación de todas las Juntas en el actual y crítico estado de la Provincia iba a faltar al Caballero Intendente los recursos y fondos para llenar sus obligaciones y cargos: al Ejército las pagas, manutenciones y vestuario; y que la provincia toda había de experimentar grandes males, y quizás irremediabiles.

Finalmente han dicho, que no constanding que no hubiese todavía instalado en las otras provincias la Diputación, y no siendo tan claras y terminantes, como parece debían serlo, para alterar lo dispuesto en el citado artículo de la Constitución las órdenes que S.E. ha recibido, parece exigía una Consulta a S.M. o a S.A., sobre todos los reparos indicados y demás que se ofreciesen mayormente dando lugar a ello los tres meses que median hasta el primero de Marzo, término prefijado en la Constitución para la reunión de las Diputaciones en la Peninsula...¹⁴⁶

La mateixa acta explicava com Lacy no va considerar cap de les raons formulades tot al.legant que

...él debía obedecer las órdenes que tenía comunicadas, y que sobre sí y no

¹⁴⁶ "Acta del día 30 de noviembre de 1812". Hem utilitzat la còpia certificada que acompanya l'exposició de Lacy de 8 de desembre de 1812. A.C.D., s.g., lligall 17/exp. 44.

sobre los S.S. Diputados cargaba toda la responsabilidad...¹⁴⁷

i plantejà als diputats

...la alternativa de prestar juramento, o de decir redondamente que no querían prestarlo...¹⁴⁸

En aquesta situació els diputats van contestar

...que su intención jamás había sido separarse ni un punto de lo mandado por la superioridad, y lo sancionado en la Constitución; antes por el contrario habían expuesto todo lo referido, porque creían no poder prescindir de ello, siendo tan terminante lo que la Constitución dice en el citado artº 334 respecto a la reunión de las Diputaciones y tan decidida la voluntad de S.M. siempre que se trata del mayor bien de las provincias, como evidentes, y graves los males que van a seguirse a esta de Cataluña por la referida alteración: que la religiosa observancia de la Constitución, que han jurado solemnemente y los patrióticos sentimientos que les animan, y de que han dado pruebas incontrastables, les movían a exponer a S.E. aquellos reparos, que creían fundados en la Ley, y en la experiencia; y por lo mismo supuesto, que S.E. tomaba sobre sí toda la responsabilidad, que no tenía por suficientes, ni fundados los indicados reparos; que no quería adherir (sic) a que antes se consultasen a S.A.; y que mandaba formalmente prestasen el juramento, o que dijese claramente que no querían prestarlo, y que entrasen desde luego en el ejercicio de sus funciones, lo prestarían inmediatamente (como lo verificaron a excepción de los tres S.S. Suplentes, por haberse resuelto que no debían prestarlo, hasta que debiesen entrar en ejercicio por falta legítima de alguno de los S.S. Diputados propietarios, habiendo continuado cada uno en particular en el acto de jurar además de los susodichos reparos una protesta en que pretende cada uno reclamar contra su elección por faltarle la renta suficiente para mantenerse con la debida decencia, conforme a lo prevenido al artº 330 de la Constitución, como puede verse en cada una de las dichas protestaciones, que se incluyen, de la que han pedido testimonio al efecto de poder acudir a quien corresponda, ya que S.E. ha manifestado que no se hallaba con facultades para resolver sobre el particular...¹⁴⁹

A continuació cadascun dels diputats feia avinent la seva protesta particular contra el jurament que s'havien vist obligats a fer. La principal raó sobre la que reposaven aquestes

¹⁴⁷ Idem.

¹⁴⁸ Idem.

¹⁴⁹ idem.

protestes era la manca de recursos econòmics propis¹⁵⁰, la qual cosa provocava una situació d'incostitucionalitat ateses les prescripcions de l'art. 330¹⁵¹.

Lacy va contestar totes les raons dels diputats, justificant la necessitat i la legalitat de la reunió de la Diputació; aquestes raons eren les següents:

1/ tots els diputats -fins i tot els suplents, en previsió de qualsevol eventualitat- havien estat convocats amb suficient antelació i amb compliment dels formalismes legals. Les absències del baró de Castellet i de l'Intendent estaven justificades: en el primer cas, perquè es trobava a Mallorca i s'havia de desplaçar a Cadis per tal d'ocupar l'escó vacant amb motiu del traspàs de Felip Aner; en el segon cas, perquè Oteyza patia gota i d'ençà que havia arribat a Berga no s'havia pogut moure de la ciutat. Només l'absència de Cid restava per disculpar, i era previsible la seva incorporació a curt termini. En qualsevol cas

¹⁵⁰ A.C.D., s.g., lligall 19/exp. 91. El canonge Carles Figuerola senyalava que, si ja en temps tranquils ...y en el entero goce de todas las rentas y emolumentos de su canonicato (..) le faltaría la referida circunstancia de tener lo suficiente para mantenerse con la debida decencia en la Diputación, atendidos los crecidos gastos que este empleo añadía a los regulares y corrientes de su casa y estado..., en l'actualitat l'ocupació francesa el privava de ...la mayor parte de sus rentas, que consisten en diezmos y censales...

Isidre Torelló i Rovira justificava la precarietat de recursos en que les seves rendes provenien de ...censos y alquileres de casas, de los que en el día apenas se percibe nada (..); se halla absolutamente parada con motivo de estas circunstancias una fabrica de paños(..); la mayor parte de sus capitales se halla en Madrid, en terminos que no puede hacer de ellos el menor uso; (..i) Añadase a todo esto los exorbitantes gastos que ha sufrido con motivo de la ausencia de su casa, que por espacio de más de dos años le ha ocasionado el empleo de vocal de la Junta y Comisión Corregimental de Villafranca; como también a causa de los muchos viages que ha tenido que hacer...

Ignasi de Solà explicà com el seu insuficient patrimoni de ...mansos y tierras... es trobava en territori ocupat pels francesos raó per la qual ...por los decretos del enemigo contra los expatriados no pueden contar con ninguno de sus bienes...

També Joan Genover adduia que tenia el patrimoni confiscat pels francesos i que ...por este motivo disfruta cuatro pesetas diarias de sueldo a fin de poderse mantener por el empleo que obtiene de vocal de la Comisión Corregimental de Figueras...

Finalment, Francesc Ferrer i Font demanava l'anul·lació de la seva elecció perquè no era ...vecino de este Principado ni haber tenido en él los siete años de residencia que requiere la Constitución (..), de no tener arraigo con que mantenerse, de la ruina que se causaría a su comercio y casa de Cádiz en vez de promoverlo como debe la Diputación...

¹⁵¹ Article 330: "Para ser individuo de la Diputación Provincial se requiere ser ciudadano en el ejercicio de sus derechos, mayor de veinticinco años, natural o vecino de la provincia con residencia a lo menos de siete años, y que tenga lo suficiente para mantenerse con decencia; y no podrá serlo ninguno de los empleados de nombramiento del Rey, de que trata el artículo 318".

...El Presidente y cinco individuos propietarios bastaban ya y sobraban para la instalación...¹⁵²

D'altra banda, i per evitar contingències, la Diputació va trasllar-se a Berga per tal que l'Intendent pogués presidir-la en absència de Lacy.

2/ L'ordre de la Regència de 15 de setembre autoritzava a formar la Diputació abans l'1 de març de 1813. A més, pel que feia a les dates fixades en la Constitució per procedir al desplegament del sistema liberal, les mateixes Corts s'havien vist obligades a intruduir canvis amb motiu de les circumstàncies i obstacles existents: bona mostra n'eren les disposicions referents als ajuntaments, eleccions de diputats i la mateixa convocatòria de les Corts ordinàries.

3/ Eren falses les al·legacions d'insuficiència de recursos econòmics per part dels diputats electes.

4/ Tots els auguris verbalitzats pels diputats provincials sobre catàstrofes i perjudicis (penúries alimentàries de l'exèrcit i altres mals "irreparables") que afectarien el Principat a conseqüència de la desaparició dels organismes i institucions vigents fins llavors (comissions corregimentals o de Partit i Junta Superior) i arran la prematura instal·lació de la Diputació (sense que existís encara un reglament, ni estiguessin nomenats els caps polítics de partit); així com la petició de procedir a consulta amb la Regència i amb les Corts abans de continuar, eren, segons Lacy, expressió de la voluntat de travar el desenvolupament del sistema constitucional, d'eludir les ordres i d'encobrir

...su verdadero designio de mantener el antiguo orden y no extinguir la Junta Superior y Comisiones corregimentales sus subalternas...¹⁵³

Aquestes intencionalitats ocultes permetien a Lacy denunciar l'afany de protagonisme de la Junta i de les comissions que es presentaven a sí mateixes com a òrgans governatius indispensables per a la subsistència del Principat raó per la qual atribuïen a la pròpia disragació l'origen de tots els mals existents. Per a Lacy, al contrari, els mals del Principat tenien lloc

...por el efecto de la mala o indolente administración de la misma Junta Superior; por su ambición en extenderse en atenciones y ramos propios de otras autoridades sin suficientes medios ni eficacia para desempeñarlos: por su empeño y porfía en no cumplir las órdenes del Gobierno relativas á impuestos públicos, y no poner en práctica la contribución extraordinaria de guerra, meditada y mandada por S.M. las Cortes, ni manifestar su imposibilidad o

¹⁵² "Exposicion del Jefe Político de Catalunya", 8.des.1812. A.C.D., s.g., lligall 17/exp.44.

¹⁵³ Idem.

inconvenientes, ni substituir tampoco otra; y en suma por procederse arbitrariamente sin reglas ni criterio, y sin deshacer lo justo y equitativo para que las subvenciones públicas fueran menos gravosas y repugnantes, y más fáciles iguales y quantiosas...¹⁵⁴

Aquesta exaltació final de Lacy no feia sinó situar els contenciosos bàsics que l'enfrontaven amb la Junta i que quedaven clarament reflectits en el text transcrit. No és el nostre objectiu valorar la realitat o no d'aquestes acusacions que se situen durant el mandat de Lacy com, exclusivament, capità general i no com cap polític¹⁵⁵. El que sí que ens interessa és remarcar com la seva formulació recullia els diversos aspectes del conflicte entre la Junta i Luis Lacy i com, sobretot, en centrava l'element bàsic: qui exercia el poder en el territori, les atribucions político-governatives que això comportava i el suport legal de que disposava cadascuna de les parts. En aquest respecte, i com ja hem dit, l'aprovació de la Constitució i el nomenament de Lacy com cap polític de Catalunya¹⁵⁶, determinaren sense embuts la via a seguir. Que Lacy aprofités acceleradament les atribucions que com cap polític acabava de rebre per guanyar de soca-rel el pols que mantenia amb la Junta, era força previsible.

La "derrota política" de la Junta quedà assumida pels propis protagonistes quan la Diputació de Catalunya acceptà de fet el funcionament de l'organisme i envià una exposició a les Corts el 15 de desembre de 1812, en la que després de donar la seva visió de com s'havia constituït, deia

...De todos modos, ya que está instalada, y si es que ha de subsistir, necesita esta Diputación Provincial de aquellos reglamentos, que V.M. tenga meditados para con este norte caminar por el camino del acierto, que es lo que principalmente anhela en todas sus deliberaciones; excusando ponderar a VM. la necesidad de que se sirva disponer que se envíen cuanto antes pues es

¹⁵⁴ Idem.

¹⁵⁵ Tampoc la millor aportació sobre el tema, l'obra de MOLINER I PRADA, permet treure conclusions clares al respecte. Sobre la problemàtica de la contribució extraordinària de guerra vide FONTANA, Josep, Las grandes líneas de la evolución de la Hacienda, a FONTANA, J.; GARRABOU, R., Guerra y Hacienda. La Hacienda del gobierno central en los años de la Guerra de la Independencia (1808-1814). Alicante, Instituto de Estudios Juan Gil Albert-Diputación Provincial, 1986. Especialment el cap. VI.

¹⁵⁶ El suport de la Regència a l'actuació de Lacy fou també ben palés. Així, per exemple, la seva resposta (14 de gener de 1813) a la protesta de la Comissió corregimental de Puigcerdà que hem esmentat en la nota 16, reproduïda per MOLINER I PRADA, op. cit., és ben clara: ...el orden constitucional, los decretos soberanos y el sistema adoptado han fixado el orden que debe seguirse y la época ya llegada de la cesacion de la Junta (...) quede con la satisfaccion del deber cumplido...

grande la falta que le hacen para el acertado desempeño de sus atribuciones constitucionales.

Pero todavía importa sin comparación más el que VM. se digne providenciar para que venga luego a esta provincia un Gefe Superior Político digno de ella, y capaz por sus talentos y conocimientos en la delicada materia de gobierno de darlo a este Principado, cual le merecen sus virtuosos y heroicos habitantes. El general en gefe de este Ejército, a quien SA. por Rl. Orden de 6 de octubre tuvo a bien habilitar para ejercer interínamente el encargo de Gefe Superior Político, no es posible, que ocupado sobre el enemigo, siempre inquieto y temible, pueda dedicarse al gobierno político de la provincia con aquella asiduidad, que sería menester para llenar los deberes de un cargo de tanta extensión. El cuidado de las armas en una guerra tan continua, y cruda, cual la que se hace en Cataluña, pide toda la aplicación de un General de primer orden, y si el actual tiene que distraerse con las infinitas atenciones del gobierno político, no tardará la provincia en experimentar todos los efectos de un entorpecimiento universal, por no decir que carecerá absolutamente de dirección, y orden en las armas, y de consejo y gobierno en todos los ramos de la administración pública.

La Diputación impelida de los deseos del bien que quiere á este benemérita, y á un tiempo desgraciada provincia, ha creído de su obligación adelantarse en estas insinuaciones; y al paso que se abstiene de extenderse en las muchas mas, que calla, por no molestar demasiado la soberana atencion de VM...¹⁵⁷

Perduda la batalla institucional, continuaria la guerra contra Lacy, de nou plantejada en el terreny militar però amb nous matissos: la seva dedicació als afers bèl·lics li impedia ocupar-se dels altres afers de l'administració provincial i, per tant, calia procedir a la designació d'un nou cap polític propietari.

En el procés d'implantació del sistema liberal a Catalunya, la creació del govern polític va inserir-se en el context d'enfrontament entre les primeres autoritats del Principat i va servir per reforçar el poder del capità general-cap polític que va utilitzar-lo, amb el vist i plau governamental i parlamentari, per a liquidar fulminantment la Junta de Catalunya i per a substituir-lo per un organisme constitucional molt més còmode, i subordinat directament a les seves ordres: la Diputació provincial¹⁵⁸.

¹⁵⁷ Exposición de la Diputación Provincial de Cataluña a las Cortes, Berga 15 de desembre de 1812. Pot consultar-se a l'A.C.D., lligall 18, exp. 91 "Diputacion Provincial de Cataluña: necesidades de aquella provincia".

¹⁵⁸ Esteban CANALES ha sintetitzat amb intel·ligència el significat i la importància política de la subordinació de la diputació al cap polític en La Diputació a l'inici del

2.1.3.- Luis Lacy, Cap Polític o Capità General ?

Realment es fa molt difícil de determinar l'activitat que Lacy va dur a terme com cap polític, amb independència de l'exercici de la seva funció eminent com cap de l'exèrcit. Un cop va assentar públicament la seva superior autoritat política a la província amb la instal·lació de la Diputació de Catalunya, Lacy va habilitar als governadors i alcaldes majors del Principat

...interinamente para Gefes Políticos en su Distrito hasta que el Gobierno Supremo tenga á bien elegir los sujetos que deben desempeñar estos destinos...¹⁵⁹

Les actes de la corporació provincial permeten constatar com, efectivament, els governadors/corregidors actuaren com a caps polítics interins als seus respectius districtes amb la funció essencial d'atendre les peticions d'informes, notícies etc., que la Diputació necessitava. Així, per exemple, el primer cas del que hi ha constància, fou el del corregiment de Manresa a qui l'organisme provincial va sol·licitar informació sobre

...el número de almas que tenga cada uno de dichos pueblos y los motivos de conveniencia de que en cada uno de ellos se establezca ayuntamiento...¹⁶⁰

per tal de poder resoldre sobre la petició del llogarret de Viladecavalls i dels pobles de Calders i Monistrol de Calders per a constituir ajuntament propi. La mecànica que generalment funcionava consistia a que en basè en aquesta informació la diputació elaborava el corresponent dictamen que passava a l'aprovació del cap polític superior. Desconeixem les

liberalisme, a Borja de RIQUER (dtor.), Història de la Diputació de Barcelona, vol. 1. Barcelona, Diputació 1987. ...L'electivitat dels diputats provincials els assegurava la connexió amb els ciutadans, però l'escassetat d'atribucions dels diputats electes i llur supeditació al president, càrrec que corresponia al cap polític superior, delegat del poder central a la província, evitava que la Diputació es pogués convertir en un organisme capaç de rivalitzar amb les autoritats estatals. I això fou tingut especialment en compte en uns moments en què la recent experiència de la resistència de les juntes provincials a cedir les seves atribucions havia aguditzat la sensibilitat centralitzadora dels polítics liberals..., p. 45.

¹⁵⁹ A.D.B., "Asuntos administrativos", lligall 3. El nomenament el feia a petició de la Diputació (ofici de 15 de desembre) i va recaure en els governadors de Vic, Manresa, Vilafranca; als districtes de Tarragona, Tortosa, Lleida, Cervera, Talarn, Puigcerdà, Mataró, Barcelona, Girona i Figueres; i als alcaldes majors de Montblanc, Igualada, Camprodon, Berga, Agramunt i Granollers.

¹⁶⁰ A.D.B., Llibres d'Actes, vol. I, 16 de desembre de 1812.

respostes de Lacy al respecte però, si van donar-se, no interferirien possiblement el que la corporació provincial havia determinat.

La superposició d'ambdós càrrecs en una mateixa persona, palesada a més en el fet que generalment signava les ordres, circulars i demés disposicions amb els dos títols, comportava que la distinció de funcions adquirís una certa versemblança tan sols quan la iniciativa de Lacy es produïa en l'àmbit específicament bèl·lico-militar o quan era la Diputació qui la hi reclamava com a cap polític en relació principalment, a afers municipals (formació d'ajuntaments).

En aquest àmbit la Diputació trametia a l'aprovació de Lacy els dictamens que elaborava o bé li'n demanava directament les prescripcions. Això succeïa quan l'envergadura de la problemàtica municipal la feia especialment complexa, i depassava les competències provincials: un bon exemple el constituï el memorial que l'ajuntament de Tremp, arran les irregularitats observades en les eleccions municipals, va lliurar a la Diputació que, al seu temps, va acordar remetre'l a Lacy el 15 de desembre de 1812 ja que

...este Memorial (reclamava) un acto de gobierno político, y residí(a) este en el Excmo. Sr. Gefe Superior en este ramo...¹⁶¹

Desconeixem la resolució de Lacy, però l'assumpte oferia prou interès com per parari-hi atenció ja que il·lustra algunes de les dificultats inherents a la implantació dels ajuntaments constitucionals que reclamaven la intervenció del govern polític. Les eleccions per a formar el nou consistori de Tremp van ser convocades per iniciativa de l'alcalde cessant Antoni Ferrer, amb vint-i-quatre hores d'antel·lació. En la data fixada, 15 de novembre, la concurrència electoral era tan escassa que Ferrer va recórrer personalment els carrers de la vila pregonant de bell

nou la convocatòria i cridant a la participació dels veïns que finalment, en nombre de 30, hi acudiren i van dur a terme la designació dels 9 electors corresponents (tots ells membres de l'anterior consistori). El dia 22 van procedir al nomenament del nou consistori integrat per l'alcalde, quatre regidors i procurador síndic. El conflicte va esclatar quan els elegits es van negar a prendre possessió¹⁶²; i va assolir unes majors dimensions quan Antoni Ferrer comunicà els fets al Governador Corregidor del districte de Talam Manuel González per tal que intervingués i obligués a prendre possessió al nou ajuntament. González però, va donar

¹⁶¹ A.D.B., lligall 1/exp. 3.

¹⁶² Idem. En el Memorial adreçat per l'alcalde sortint Antoni Ferrer i de Berenguer el 9 de desembre de 1812 a la Diputació de Catalunya s'explica com els nous càrrecs ...resistieron a la toma de posesión, y a la prestación del juramento que prescribe la Constitución, pretextando unos falta de salud, y todos exusándose para dejar incumplida la Rl. voluntad, y desairados escandalosamente los electores y los vocales que habían nombrado éstos hasta el extremo de arguir de nula su elección por no haber intervenido en la primera acta todos o la mayor parte de los vecinos de esta Villa...

la raó als càrrecs electes, sancionant així la nul·litat de les eleccions realitzades; i, amb el vist i plau del mariscal Sarsfield, expressà a Ferrer la necessitat de mantenir el vell consistori en espera que la superioritat resolgués el litigi, tot imposant-li una multa de 200 lliures pels obstacles que oposava a aquesta sol·lució transitòria. La tensió entre ambdúes autoritats va anar creixent i la duresa dels comunicats oficials va seguir una adusta espiral de violència verbal¹⁶³.

La documentació no ens permet anar més enllà en la descripció dels fets; però creiem important remarcar com el conflicte entre sectors oposats de la societat local, depassà l'àmbit municipal i assolí una envergadura més gran, fins el punt d'implicar-hi el comandament militar. En aquestes circumstàncies la Diputació de Catalunya reclamava la intervenció directa del Cap polític.

Aquesta demanda fou habitual sempre que d'una forma o altra es produïa la intromissió o el protagonisme de càrrecs militars en qualsevol assumpte local. En aquests casos no podia estranyar que la Diputació apel·lés Lacy no només com a cap polític sinó també -i sobretot- en la seva categoria de cap de l'exèrcit. Aquest fet afavoria la confusió entre la funcionalitat d'ambdós càrrecs, senyalada al principi, que derivava en definitiva, no ja d'un plantejament teòric o estrictament jurídic de la qüestió sinó de l'específica conjuntura del Principat, determinada pel domini polític dels caps militars, mai no neutralitzat per unes institucions civils intrínsecament febles que havien de recórrer amb reiteració a l'aixopluc llunyà de les Corts.

Podem concretar aquest plantejament a través de l'anàlisi de les protestes formalitzades

¹⁶³ Ferrer i els seus partidaris van recular davant la violència dels comunicats de González (que qualificà llur acció de <<monstruosidad>>): ...en virtud del oficio de V. de ayer noche tan fuerte y fulminante, continuaremos en (el) ejercicio (dels càrrecs), con la protesta de no entender con ello contravenir a otras soberanas disposiciones y sin perjuicio del recurso hecho sobre el particular...(ofici adreçat per Ferrer al governador amb data 8 de desembre). L'endemà enviava el memorial amb la documentació oficial a la Diputació, reafirmant la legalitat constitucional de la seva actuació, i denunciant González ...porque es tan público como notorio el motivo del espíritu de partido que ha tomado el Cab^e Govdor. en este punto...; també criticà el fet que hagués consultat Sarsfield ja que això només era acceptable si l'exèrcit estigués mancat de queviures o d'allotjaments, cosa que no succeïa; i que els hagués obligat a continuar en els càrrecs. I negà, obviament, que la convocatòria electoral s'hagués fet amb fins <<particulars>>.

González feu el 7 de desembre una justificació detallada de les raons per les quals considerava la nul·litat de les eleccions: fonamentalment es basava en defectes de forma (precipitació en fixar la data, incorrecció en el comportament de l'alcalde en anar convocant als veïns pel carrer, absentisme majoritari en la població...). Així mateix criticava asprement el comportament insubordinat de Ferrer i dels altres membres del consistori.

La documentació, a l'A.D.B., lligall 1/exp. 3.

per la Diputació a Lacy davant les actuacions arbitràries ("atropellos o tropelías" en els redactats, que fàcilment suposaven la infracció de la norma constitucional) de diversos caps militars sobre les autoritats civils; i de l'actitud de Lacy, sistemàticament passiva quan es tractava d'actuar, i no diguem ja sancionar, el comportament d'altres càrrecs militars¹⁶⁴. L'inhibicionisme del cap polític/capità general conduïa -i permetia- a la corporació provincial el trasllat de la informació i de la documentació pertinent a les Corts -d'acord amb la gravetat del cas- per tal que el legislatiu assumís la defensa de les institucions i autoritats locals i exigís responsabilitats polítiques i governatives a l'autoritat militar.

L'exemple més flagrant de l'actitud de Lacy va produir-se arran l'escarni patit per l'alcalde constitucional de la vila de Reus Josep Guardia, a mans del coronel Joan Antoni Fàbregues, comandant del batalló de Girona, els dies 14 i 15 de desembre de 1812. La nit del 14 de desembre l'alcalde Josep Guardia fou requerit institucionalment per Josep Fàbregues: Guardia replicà que si el comandant volia qualsevol cosa de l'ajuntament, acudís a la casa consistorial. Poc després un destacament militar es presentava a casa de l'alcalde i se l'enduaia pres: començava llavors un calvari per l'alcalde, que Joan de Balle va explicar així a les Corts

...Llevado preso el alcalde (...) Fábregues le llenó de improperios y baldones los mas feos y denigrativos, y le intimó que debia ir á la avanzada del camino de Tarragona, y que dexase el capote y la espada, que le quitó un soldado, pero dexándole el bastón de alcalde. Llevado a su destino, estuvo desde las diez y media de la noche hasta las dos y media junto al centinela, en cuya hora llegó el comandante, y después de haberle insultado, le mandó tomar un fusil, una cartuchera y una mochila; y metido entre la tropa, habiendo andado un trecho, le mandó cargar otra mochila. Un hombre de sesenta años de edad, cargado y embarazado con semejante armadura, que nunca habia llevado, no podía seguir la tropa que marchaba al paso ligero de la caballería, y entonces el mismo comandante desmontado, le dió de palos por dos veces: y por esto dice en su exposición la diputación provincial, que el comandante no dudó ser el mismo el verdugo que quiso tener la vil y baja satisfaccion de apalearle por su propia mano...¹⁶⁵

La Diputació va rebre la denúncia dels fets, va procedir a l'obertura d'expedient¹⁶⁶ i requerí de forma immediata a Lacy, el dia 19 que

...corresponde a V.E. providenciar (..) en virtud de la doble autoridad que

¹⁶⁴ L'excepció, com veurem en el següent apartat, només es podia produir quan la iniciativa de sancionar partia del mateix Lacy i derivava d'altres motius aliens a la preservació de les autoritats locals.

¹⁶⁵ D.S.C., 7 de febrer de 1813.

¹⁶⁶ L'expedient i altra documentació del cas, a A.D.B., lligalls 4 i 5.

reside en V.E. como General y como Gefe Superior político, considera la Diputación que debe tomar parte en asuntos de esta naturaleza que no los mira ajenos a su instituto...¹⁶⁷

El dia 22 davant el continuat silenci del cap polític/cap de l'exèrcit li envià una nova comunicació, reclamant-li no només la intervenció sinó també el caràcter que havia de mostrar:

...con una Santa indignación si, como cree esta Diputación, desea V.E. evitar que se repitan estas escenas...¹⁶⁸

El 19 de gener de 1813 la Diputació decidí representar a les Corts, denunciat els fets i la passivitat de Lacy, tot valorant que

...La autoridad civil, Señor, es la columna del estado: la fuerza militar es quien debe sostenerla por su instituto contra los que intenten socavarla, sean nacionales o extrangeros: si en vez de estar los militares siempre atentos y siempre prontos al cumplimiento de este deber, único que les incumbe, son ellos los primeros en derribar esta base de la Monarquía, no habrá estado, no habrá trono, no habrá súbditos, no habrá sociedad; y rotos así todos los vínculos del orden social y civil, la especie humana, apenas distinguiéndose de las fieras de las desiertas selvas, correrá desenfrenada al brutal deshago de todas las pasiones, de que es capaz por su miseria y su corrupción...¹⁶⁹

L'actuació de la corporació provincial s'inseria de ple en la perspectiva estratègica de forçar i precipitar la substitució de l'autoritat político-militar del Principat a través de la denúncia constant, sistemàtica i implacable del seu comportament arbitrari : la qual cosa

¹⁶⁷ A.D.B., LLibre d'Actes, vol.I, 19 de desembre de 1812.

¹⁶⁸ A.D.B., LLibre d'Actes, vol. I, 22 de desembre de 1812. La corporació considerava que la intervenció no només es justificava per la infracció constitucional (...en la parte que quiere asegurar la libertad civil de los ciudadanos, establecer el orden, y procurar a las autoridades constituidas en su virtud el respeto, el ecoro, y la consideracion que por lo menos les deben los de diverso orden y clase...) raó per la qual li anuncia que denunciaria el cas a les Corts, sino per la inhumanitat de Fabregues ...un hombre desnaturalizado en cuyas venas circula sangre de tigre...

També l'alcalde de Reus va enviar directament un comissionat a Lacy, denunciant els fets.

¹⁶⁹ A.D.B., LLibre d'Actes, 19 de gener de 1813. L'afirmació desesperada de la supremacia de l'autoritat civil es produïa al mateix moment que a les Corts havien aprovat el decret que separava el comandament polític del militar: la problemàtica assolïa tant a nivell estatal com de la praxi de les autoritats a Catalunya, el seu punt àlgid.

significava que a Cadis, el diputat Joan de Balle feia pública la documentació que sobre el cas que li havia aportat la Diputació, en intervenció parlamentària de 5 de febrer¹⁷⁰, proposant que passés a la Comissió de Justícia. Aprovada la proposta, el 21 de març l'esmentada comissió presentava el dictamen, del qual eren prou significatives les següents paraules,

...La comisión no ha podido leer estos papeles sin horrorizarse; y al considerar que la fuerza armada que se confió a Fábregues para la defensa de la Constitución y de las leyes, parece que no ha servido en su mano sino para atropellarlas todas: al ver que un militar español, proclamando el más odioso despotismo, no sólo ataca la libertad de ciudadanos particulares, no sólo atenta contra las autoridades constituídas, sino que para vejar a un juez sexagenario, al primer juez de un pueblo respetable, presenta ejemplos de ferocidad que acaso no tienen semejantes sino entre los bárbaros satélites del corso; al reconocer que sin un prontísimo y terrible castigo que escarmiente estos excesos, la esclavitud y la anarquía serán el fruto de cinco años de sacrificios, la comisión, si hablara con un Monarca absoluto no se detendría un momento en proponerle que comprobados los hechos más completamente por medio de la confesión de los reos, o por un juicio sumarísimo de pocas horas, mandase derribar en la plaza pública de Reus las cabezas de Fábregues y sus cómplices. Pero habla por fortuna al Congreso de una Nación que tiene Constitución y leyes juradas; habla a un Cuerpo legislativo, que con arreglo a ellas tiene que dejar a los tribunales de Justicia el cuidado de imponer a los delincuentes las penas que merezcan; sabe que cualesquiera que sean la gravedad del crimen y las pruebas que resultan hasta ahora, ni se puede decir que el comandante Fábregues es criminal mientras no lo declare una sentencia de tribunal competente, ni esta puede recaer sino después de un juicio formal, y no debe por lo mismo la comisión proponer cosa contraria a estas reglas tan solemne y repetidamente sancionadas...¹⁷¹

Si bé l'afer de l'alcalde de Reus constituí l'exemple més punyent de l'actitud de Lacy

¹⁷⁰ D.S.C., 5 de febrer de 1813.

¹⁷¹ D.S.C., 21 de març de 1813. Aquesta duríssima condemna de la Comissió anà acompanyada d'unes mesures més suaus: s'encarregà a la Regència l'adopció de les providències oportunes per a la investigació dels excessos comesos en la persona de l'alcalde de Reus, éssent el cap de l'exèrcit de Catalunya l'encarregat de dur-la a terme. El contrapés el constituïa la designació d'un diputat provincial com assistent del fiscal encarregat del sumari i del procés.

Lacy en sortia relativament afectat: ...prevenga la Regencia al General D. Luis Lacy que avuelta de correo informe con justificacion qué noticias tuvo de estos acontecimientos, y qué providencias tomó para su averiguacion y castigo, dándose cuenta á las Cortes... La seva responsabilitat quedava força salvada.

en els conflictes que enfrontaren les autoritats locals amb les militars, no fou l'únic¹⁷²; la comprensió i defensa del règim liberal per part del cap de l'exèrcit de Catalunya s'acompanyava del consentiment implícit dels comportaments arbitraris d'altres càrrecs militars, i s'allunyava del respecte a determinats drets constitucionals i de la subjecció de l'acció de l'exèrcit a la legislació emanada de les Corts en la perspectiva del ple desenvolupament d'un poder i d'una administració civils. Per Lacy, els centrals nodals que havien de configurar el règim liberal passaven per altres bandes.

En aquest sentit els inicis de la institució governativa a Catalunya mostraven dramàticament la seva feblesa i desnaturalització com a institució civil de govern; més aviat l'havien infantat com un dels centres des d'on s'exercia la direcció político-militar efectiva sobre una societat civil poc cohesionada. D'aquesta forma la realitat político-militar s'imposava a un disseny constitucional que maldava per obrir-se camí amb més voluntat oral que possibilitat de desplegament pràctic. La seva dependència, fins i tot física, de la força armada -d'un exèrcit solcat a més, de disensions polítiques internes només apaivagades davant la lluita contra el francès, l'enemic comú, i de complexes xarxes internes de fidelitats corporatives- n'impedia el progrés real.

Al costat d'aquesta caracterització i fora ja de l'àmbit senyalat anteriorment es fa molt difícil treure conclusions fefaents respecte el caràcter i contingut d'altres aspectes de l'acció governativa de Lacy¹⁷³. Sí que podem constatar de forma esporàdica la seva actitud poc

¹⁷² Tot i que fou el més espectacular, tenim constància d'altres conflictes entre autoritats municipals i militars, sense que Lacy tampoc no adoptés cap mesura correctora del comportament aconstitucional dels seus companys d'uniforme: així, per exemple, en les queixes dels ajuntaments de Vilafranca del Penedès i de La Llacuna, que li foren trameses per mitjà de la Diputació (A.D.B., LLibre d'Actes, vol. I, 19 de desembre de 1812). També podríem citar casos de denúncies individuals trameses a la Diputació que, pel seu mateix caràcter personal es fan més difícils de valorar políticament: així, la del canonge de l'esglèsia de Manresa Josep Alsina contra el sergent major Pedro de Witt per la requisita i crema pública del <<Diario de Manresa>> que editava, violació del domicili particular i persecució de que fou objecte per patrulles de cuirassers, refugiant-se a Montserrat (maig de 1811). Quinze mesos després fou pres per ordre amb motiu d'un article que publicà i fou traslladat a peu pels soldats fins a Prats de LLucanès (agost, 1812). Lacy intervingué ordenant que l'alliberessin; i va comprometre's, junt amb l'auditor de guerra, a obrir expedient. El 6 de gener de 1813, no havien dut a terme cap acció malgrat els requeriments d'Alsina, raó per la qual el diputat Joan de Balle denuncià els fets a les Corts, proposant la formació d'expedient a Lacy i al'auditor de guerra per tal de remetre'l al tribunal competent. La proposta fou aprovada (D.S.C., 17 d'abril de 1813). Cal remarcar la continuada negligència per a obrir expedient o sancionar a elements militars.

¹⁷³ El caràcter incomplet de la documentació conservada, en la que generalment hi consta la consulta que fa la Diputació de Catalunya Lacy però no la resposta d'aquesta autoritat, pot observar-se amb la consulta, a l'A.D.B. dels lligalls 1 a 5.

bel.ligerant quan es tractava de refermar els drets de les noves autoritats municipals, la qual cosa podia evidenciar-se en els conflictes protocolaris. Així, per exemple, va esdevenir-se a Arenys de Mar, quan l'alcalde i ajuntament constitucionals van denunciar a la Diputació el comportament del governador de Girona en obligar al consistori a que dos dels seus membres l'anessin a buscar per tal acompanyar-lo a l'ofici religiós que s'anava a celebrar a l'esglèsia parroquial amb motiu de la victòria de Rússia sobre Napoleó; cerimònia que va presidir en companyia de l'alcalde major, relegant a un segon terme l'autoritat constitucional

...como este Señor (el gobernador), segun manifiesta tiempo hace sin saberse el motivo, no busca sino ocasiones para deprimir la autoridad de un Cuerpo tan respetable, en lugar de aquietarse a unas razones tan poderosas (..) Este Ayuntamiento constitucional ha sufrido con inalterable paciencia todos estos desaires, para evitar en un tiempo en que tanto necesitamos de unión y concordia el escándalo que hubiera indispensablemente sobrevenido si el Ayuntamiento hubiese querido sostener en público su autoridad y prerrogativas, y al mismo tiempo por tener la consoladora confianza de que la prudente rectitud de V.E. sabrá buscar los medios conducentes para que en adelante este Cuerpo Constitucional no se vea deprimido en su autoridad, ni menos comprometida su representación por personas que como el Alcalde mayor deben limitarse á los negocios de su peculiar Instituto...¹⁷⁴

El que volem remarcar aquí era el fet que el corregidor, per tal de justificar el seu comportament va acollir-se a l'ordre de Lacy de 5 de desembre de 1812 -que tenia per objecte eliminar els dubtes referents a la formació i presidència dels ajuntaments constitucionals, i a les atribucions dels Governadors i Alcaldes majors- on determinava

...que sigan los gobernadores como hasta aquí en el gobierno político de sus respectivos corregimientos, haciendo las veces de Gefes Políticos particulares en ellos hasta que por la Superioridad se resuelva otra cosa, y que en su ausencia hagan las veces de tales los alcaldes mayores, con el bien entendido que los que lo sean de partido, deben también continuar haciendo de Gefes Políticos particulares en él, para la más pronta y fácil expedición de los asuntos que les sean peculiares por la citada atribución (..) repitiéndole que sin réplica ni excusa alguna se instalen inmediateamente en el distrito de su cargo los Ayuntamientos Constitucionales que falten (..) dándome aviso de haberse así ejecutado...¹⁷⁵

¹⁷⁴ A.D.B., lligall 5, exp. 1. La Diputació criticaria, el 30 de gener de 1813 l'actuació del governador de Girona Cesáreo Escobar pel ...desaire que el 17 del corriente tubo que sufrir... l'ajuntament d'Arenys de Mar i desaprovà la seva conducta. A.D.B., LLibres d'Actes, vol. I, 30 de gener de 1813.

¹⁷⁵ Idem.

No pot estranyar que en l'escrit de l'ajuntament d'Arenys a la Diputació de 17 de gener de 1813 es posés l'èmfasi en que les pretensions del corregidor

...están apoyadas en una disposición de S.E. el Gefe Superior Político interino (..) contraria a las atribuciones que concede á los Ayuntamientos la Constitución política, y a lo dispuesto en el decreto de S.M. las Cortes ordinarias de 9 de Octubre...¹⁷⁶

En aquest terreny l'únic plantejament global que coneixem per part de Lacy com cap polític, va produir-se en resposta als dubtes que la Diputació li plantejà l'11 de gener de 1813 respecte de la formació d'ajuntaments constitucionals¹⁷⁷. L'habitat dispers del Principat, amb proliferació de pobles, aldees i llogarrets d'escassa població, feia molt difícil d'aplicar la legislació liberal que partia del que preceptuava l'article 310 de la Constitució¹⁷⁸. En la seva resolució Lacy feia un repàs i interpretació de la legislació vigent (bàsicament del RD. 23.mai.1812) i arribava a les següents conclusions respecte dels dubtes exposats per la corporació provincial:

¹⁷⁶ Idem. Té curiositat el fet que a la documentació oficial tramesa per les diverses autoritats locals des 1814/15 al govern absolutista, els esdeveniments d'aquesta època a Arenys de Mar -també a Palamós- són caracteritzats com "guerra de Revolución" o "durante la Revolución": Documentación referente a varios pueblos de Cataluña durante la Guerra de la Independencia, 1808-1813. Biblioteca de la Universitat de Barcelona (B.U.B.), manuscrit 481.

¹⁷⁷ A.D.B., LLibres d'Actes, 12 de gener de 1813. Els dubtes que concretament plantejava la Diputació eren els següents: ...1º que ha de ser de los pueblos que habiendo estado hasta ahora en posesión de Ayuntamiento propio, es tan corto su vecindario que ni llega a doscientos vecinos, ni aún tienen cincuenta casas para poder celebrar Junta de Parroquia; y si estos pueblos que son muchos y muchisimos en este Principado han de continuar en tener Ayuntamiento propio o no y en el primer caso como y de qué manera han de proceder á la elección de los individuos que deben componerle ?. - 2º Si caso de que los pueblos de corto vecindario no hayan de continuar en la posesión de tener Ayuntamiento propio, podrá aumentarse el número de los individuos de que deba constar pues agregados muchos pueblos pequeños, sucederá con frecuencia que no pasarán juntos del número de doscientos vecinos (...)- 3º Si en caso de deber continuar los pueblos en la posesión de tener Ayuntamiento propio, deberá tener cada uno su Bayle y Síndico particular, aunque sea preciso aumentar el número de los individuos del Ayuntamiento (...) Esta Diputación cree que sus facultades son mas bien para edificar que para destruir, y este es un motivo mas que le obliga á cansar á V.E. con esta consulta...

¹⁷⁸ ...Se pondrá Ayuntamiento en los pueblos que no le tengan y en que convenga le haya, no pudiendo dejar de haberle en los que por sí o con su comarca lleguen a 1.000 almas, y también se les señalará término correspondiente...

...en punto a Ayuntamiento podrá (..) dirigir sus cuidados a averiguar si hay pueblos de más de mil almas que no lo tengan particular y procurar que en ellos se establezca: a examinar y proponer al Gobierno las razones que expongan los pueblos de menos población para tenerlo tambien propio; y a indagar por sí misma los que se hallen con los requisitos necesarios para que se les conceda.

Cuando se ejecuten las divisiones del territorio español y de partidos, y cuando la Diputación misma se dedique á formar el censo y la estadística de la Provincia que la Constitución le encarga, todo será más fácil y podrá practicarse con mejores luces y el acierto correspondiente a nuestro celo...¹⁷⁹

Lacy senyalava les funcions de la diputació per tal d'avançar en la implantació del mapa municipal a Catalunya sobre les bases del liberalisme; de les previsions a la realitat hi havia però, una llarga distància fins el punt que aquesta problemàtica esdevindria un dels temes recurrents en la gestió de la corporació provincial i del cap polític: l'adequació dels pobles al règim municipal liberal i, en conseqüència, l'agregació i/o desagregació de pobles per a formar ajuntament assoliria la seva majoria d'edat durant el mandat de LLozer i al llarg

¹⁷⁹ A.D.B., lligall 4/exp. 3. En aquesta exposició Lacy començava apuntant que ...todos los Pueblos que han tenido hasta ahora Ayuntamiento, por más que su vecindario no llegue a doscientos, ni aún a cincuenta vecinos y que la Junta o Juntas de Parroquia para el nombramiento de electores se han de formar en los términos que quedan indicados (...)

...no puede venir el caso de la agregacion y aumento ni de verificarse los inconvenientes que en ella se expresan (...).

...cada Ayuntamiento deberá tener por lo menos un baile y síndico particular con el correspondiente número de regidores (...); y si hay pueblos distintos y de distinto Ayuntamiento que hubieren estado presididos por un mismo baile debe variarse con respecto a ellos la práctica nombrándose para cada uno su respectivo Alcalde y Sindico procurador y limitándose también los Alcaldes a presidir sus únicos Ayuntamientos respectivos así como al contrario si pueblos diversos hubieren tenido bailes distintos también o baile el uno y sub-baile el otro dependientes de un mismo Ayuntamiento, deben aquéllos reducirse a un solo Alcalde con arreglo á la instrucción, siempre que por lo numeroso de la población no deban ser dos.

Al hablarse en la instrucción expresamente de Juntas de parroquia, deja alguna dificultad, ya porque en una población muy numerosa puede no haber más que una parroquia, como por exemplo en la de Vich, ya porque varios pueblos dependientes de un solo Ayuntamiento pueden pertenecer a una parroquia misma, y ser así imposible multiplicar las Juntas por más que el vecindario exceda de cincuenta vecinos; pero siguiendo el espíritu e intención clara de la Ley ningun reparo tendría en que representándolo y pidiendolo los pueblos se celebrasen en el primer caso las juntas por barrios y por pueblos en el segundo...

del Trienni¹⁸⁰.

2.1.4.- La substitució de Luis Lacy.

La resposta de Lacy a la diputació respecte la formació d'ajuntaments fou la darrera de les seves intervencions com cap polític. Nomenat interinament per a ocupar aquest càrrec, el seu mandat governatiu restava associat a la seva continuïtat com cap del 1er. exèrcit¹⁸¹: el 8 de desembre de 1812 la Gaceta de la Regència havia publicat el decret del seu cessament en el comandament de l'exèrcit de Catalunya. Des d'aquest moment, es trobava en una situació d'interinitat que podia perllongar-se més o menys indefinidament, fins que es fés efectiva la presa de possessió de qui l'havia de rellevar en el càrrec¹⁸². De fet, passarien gairebé dos mesos.

La ineficàcia militar de Lacy en els darrers temps i les seves tenses relacions amb les autoritats civils del Principat (Junta, Diputació, alcaldes) havien conduït al desenvolupament de posicions cada cop més crítiques contra la seva persona, posicions que tenien en el diputat a les Corts de Cadis Joan de Balle principal portantveu. La destitució de Lacy era ja l'objectiu

¹⁸⁰ Per aquesta problemàtica, a nivell de l'Estat, l'obra de BLANCO VALDES, R.L., Rey, Cortes y fuerza armada en los orígenes de la España Constitucional. Madrid, Siglo XXI 1988, p. 278-284; i CASTRO, Concepción de, La Revolución liberal y los municipios españoles. Madrid, Alianza 1979, cap. 2. Ambdós autors parteixen de les mateixes fonts i fan un tractament aproximatiu al tema. La manca de monografies locals-provincials al respecte constitueix una deficiència fins ara insuperable; una excepció en aquest sentit, per bé que referida a anys posteriors, la constitueix l'obra de RUIZ ALEMAN, J.F.; MORALES GIL, A., Creación de ayuntamientos constitucionales en la huerta de Murcia en 1820. Murcia 1971.

¹⁸¹ El nomenament de Lacy com cap del 1er. exèrcit el 17 de juny de 1811 i la seva arribada a Vic l'11 de juliol van ser celebrats amb àmplies mostres de simpatia: la situació canviaria radicalment mesos després. Vide MOLINER i PRADA, A., op.cit., Barcelona 1989, p. 83 i ss.

¹⁸² Lacy va consultar amb la diputació sobre la oportunitat de dimitir en el baró d'Eroles un cop assabentat -a mitjan gener de 1813- de la designació de Copons. La resposta de la corporació fou que no cessés ja que considerava el nomenament no ...suficiente (..) porque puede dejar de tener efecto (..) así como no le tuvo el del Excmo. Sr. Duque del Infantado, y del Mariscal de Campo Dn. Carlos O'Donell, que durante esta guerra parecen haberlo obtenido para Generales en Gefe de este 1er. Ejército (..) cree más propio que V.E. espere la R.O. conveniente, cuya vista y términos (..) facilitaran a V.E. una norma segura de su cumplimiento, cuando sin haberla visto no podría dejar de ser muy aventurado qualquiera resolución que V.E. tomase, y más la que se ha servido insinuar a esta Diputación, de la que con el tiempo podría acaso pedírsele á V.E. cuenta... A.D.B., LLibre d'Actes, 24 de gener de 1813.

cobejat abans que l'1 de desembre de 1812 la situació s'agreujés arran la supressió de la Junta i la implantació de la nova corporació provincial (integrada en bona part per antics membres de la Junta). Els importants conflictes amb les autoritats locals que hem analitzat en l'apartat anterior incrementaren la pressió contra Lacy sobre bases objectives i ara des d'organismes plenament constitucionals; i, en aquesta perspectiva, l'empitjorament de les condicions materials de vida de la tropa, constatable des de mitjan desembre, esdevingué nou element de desgast de l'autoritat político-militar.

En aquesta conjuntura, el suport governamental i parlamentari de que havia gaudit fins llavors Lacy (especialment rellevant en l'afer de la liquidació de la Junta) tendia a esgotar-se i cada cop li exigia l'aportació de resultats positius tant en l'àmbit bèl·lic-militar com en el governatiu. I aquests resultats era clar que estaven lluny de produir-se.

L'element precipitant del seu efectiu rellevament en aquesta degradada situació derivaria d'una nova acció autoritària del mateix Lacy: el consell de guerra, destitució i detenció de l'intendent de l'exèrcit Francisco José de Oteyza, i l'empresonament d'altres dos oficials¹⁸³. L'ús de l'autonomia executiva amb que tradicionalment havia actuat Lacy va esdevenir el factor determinant del seu futur¹⁸⁴. Anem a veure-ho.

Conscient de les circumstàncies que l'envoltaven, Lacy va optar per passar a la ofensiva

¹⁸³ La documentació referent al consell de guerra es troba a l'A.C.D., D. 1156 nº 11, **EXPOSICION QUE DIRIGIO A LA REGENCIA DEL REYNO por mano del Excelentísimo Señor Primer Gefe del Estado Mayor General, junto con el ACTA QUE CONTIENE LAS RESOLUCIONES DEL CONSEJO DE GUERRA de oficiales generales del Primer Ejército para suspender en las funciones de Intendente del mismo y del Principado á Don Francisco de OTEYZA, y varios oficios consecuentes, el Excmo. Sr. D. Luis LACY que lo presidió.** Vich, Imprenta del Ejército, 1813.

¹⁸⁴ Diversos testimonis contemporanis confirmaren que aquest fet actuà com a detonant de la caiguda de Lacy. Així al **Resumen de lo sucedido en la villa de Brafim (situada en la carretera de Barcelona a Valls a dos horas de esta, y á quatro de Tarragona) en todos los años de la última guerra con Francia y su intruso gobierno, (a Papeles de Cataluña. De 1808 á 1814,** Manuscrit 396, B.U.B. Esteban Canales ha fet la transcripció d'aquest manuscrit, **Una visió més real de la Guerra del Francès: la història de Bràfim d'en Bosch i Cardellach,** a <<Recerques>> 21, Barcelona 1988, pp. 10-48. L'autor del manuscrit Bosch i Cardellach esmenta com ...Dexa Laci de ser general de Cataluña (..) Algun papel publico dixo era precio por haver autorizado y presidido un consejo de guerra contra (..el) Intendente Oteyza...

També l'autor anònim de **Mont-alegre, a Papeles...**, Ms. 396, B.U.B. diu que ...(Laci) Tingué certas pendencies ab lo Sr. Intendent i de resultas lo feren comandant general de la reserva de Galicia... . Ell mateix deixà constància del persistent autoritarisme de Lacy al llarg del seu mandat en constatar com ...En son temps vegi varios Batlles i Regidors presos per no aver donat cumpliment á sas ordres...

i cercar un responsable a qui poder culpabilitzar dels mals del Principat, en especial pel que atenyia l'exèrcit. Liquidada la Junta i inquestionables les noves institucions constitucionals, va trobar en la persona d'Oteyza l'element idoni a qui responsabilitzar del desastrós estat de les tropes per causa de les deficiències en l'abastiment:

...Desde mediados del mes pasado empezaron a ser continuos los partes de los Generales de División y de todos los jefes de sección, manifestándome el apuro de no tener los cuerpos ningun fondo con que alimentar al soldado, la desesperacion y el abatimiento de éste siempre que continuase la penuria y la miseria extremosa que se experimentaba, en términos que ninguno de dichos jefes ha dejado de representarme, que será inevitable la deserción, y sobre todo la disolución total del ejército: que estos males ni los podrá contrarrestar su autoridad, ni la persuasión de los jefes particulares que hacen de ella el uso más prudente para sostener la subordinación (..) el ejército perece, porque carece de la precisa subsistencia diaria, y no adopta el Intendente D. Francisco de Oteyza ningun sistema que se la asegure para lo sucesivo. Si perece el Ejército perece el Principado...¹⁸⁵

Sobre aquesta base objectiva llargament detallada en els "considerandos" sobre els que reposava la instrucció del procés, Lacy reunia el 8 de gener de 1813 el consell de guerra que havia de jutjar la negligència i de fer avinent la ineficàcia de l'intendent en l'exercici de les seves funcions¹⁸⁶. A les 9 del vespre el tribunal militar acordava per unanimitat oficial Oteyza per preguntar-li

...si en breves días se hallará en estado de asegurar la subsistencia del Ejército...¹⁸⁷

i esperar la resposta en sessió permanent; resposta que arribà al cap de dues hores en termes poc satisfactoris¹⁸⁸, raó per la qual va acordar

¹⁸⁵ Acta que contiene las resoluciones del consejo de Guerra..., p. 8, a EXPOSICION QUE DIRIGIO A LA REGENCIA DEL REYNO (..). Vic 1813.

¹⁸⁶ Francisco Xavier Oteyza havia pres possessió del càrrec a finals d'estiu de 1812. Tenia més de 60 anys i, afectat de gota, restà gairebé immobilitzat a Berga des que havia arribat al Principat: així, arran la formació de la Diputació de Catalunya, no va desplaçar-se a Vic (A.D.B., Llibre d'Actes, 30 de novembre de 1812) sinó que fou la corporació qui es traslladà a aquella població el 5 de desembre. Oteyza havia signat la ja esmentada exposició de 15.des.1812 de la diputació a les Corts. A.C.D., lligall 18/exp. 91.

¹⁸⁷ Ofici de 8 de gener de 1813, que consta com a document nº 1 de la EXPOSICION QUE DIRIGIO (..) D. Luis Lacy. Vic 1813, p. 20.

¹⁸⁸ Oteyza va defensar-se de les acusacions, explicant les mesures que havia adoptat per

...decir a V.S. que si no le asegura positivamente poder llenar una obligación tan sagrada como importante, procederá inmediatamente a suspender á V.S. de sus funciones y al nombramiento de quién le suceda en ellas, teniendo presente al mismo tiempo la continua decadencia que sufre V.S. en su salud que le imposibilita hasta concurrir al Consejo...¹⁸⁹

L'endemà, després de noves deliberacions¹⁹⁰, el consell va dictar, per unanimitat, sentència contra Oteyza: culpable de negligència, fou suspés del càrrec. Oteyza va negar l'autoritat del tribunal militar i no acceptà la resolució que se li comunicà; aquesta resistència li comportà l'arrest domiciliari. El consell designà intendent provisional -mentre arribava el comissari ordenador més antic Andrés de Ibañez a qui corresponia segons l'ordenança cobrir la vacant- el també comissari ordenador Pio Agustín de Landa, que va negar-se a ocupar el destí i fou empresonat al castell de Cardona. Tampoc el comptador de l'exèrcit Juan de Aldaya no va acceptar el càrrec, i fou reclòs a les illes Medes. Finalment, seria el comissari de guerra Luis Plandolit qui se n'ocuparia fins a l'arribada d'Ibañez: la sentència, doncs, no obtingué el consentiment del conjunt dels comandaments militars.

Lacy va remetre al govern la documentació del consell de guerra, que justificava la decisió d'encausar Oteyza i amb la que pretenia certificar la realitat de les acusacions: els testimonis de diversos generals (sobretot el del baró d'Eroles) i dels caps de secció -referents a l'estat de les tropes-, de la Diputació de Catalunya, i de la Junta de Comerç, eren els més significatius:

a/ La posició d'Eroles no por estranyar per causa de la seva avinença amb Lacy, que va palesar-se quan el mateix cap de l'exèrcit, assabentat de la seva imminent destitució, expressà el desig que fos el baró qui el substituís en el càrrec¹⁹¹;

a garantir l'avituallament de la tropa i aconseguir recursos econòmics. Aquesta resposta consta com a document nº 2 de la EXPOSICION QUE DIRIGIO (..) D. Luis Lacy. Vic 1813, p. 20-22.

¹⁸⁹ Ofici de 8 de gener de 1813, que consta com a document nº 3 de la EXPOSICION QUE DIRIGIO (..) D. Luis Lacy. Vic 1813, p. 22.

¹⁹⁰ A les 10 del matí va reprendre la sessió: ...entregó S.E. el General en Gefe la contestación que a las 3 de la madrugada anterior había dado el Intendente al segundo oficio del Consejo... EXPOSICION QUE DIRIGIO (..) D. Luis Lacy. Vic 1813.

¹⁹¹ A.D.B., lligall 4/exp.1. En carta de 24 de gener de 1813, Lacy va comunicar a la diputació el seu desencís pel fet que l'anés a substituir el comandament del 1er. exèrcit ja que ...me havia decidido á dimitirlo en el 2º Comandante General barón de Eroles... El problema va raure en què, com ja hem dit anteriorment diversos caps de l'exèrcit amb qui va consultar van ...opina(r) de distinto modo...

La oposició a Eroles també és confirmada al Resumen de lo ocurrido en la villa de

b/ Respecte de la Diputació, si bé la corporació havia explicitat el seu contenciós amb l'intendent¹⁹², va adreçar-se immediatament a les Corts per deixar constància de la seva desvinculació amb la celebració del consell i per manifestar que, residint a la vila de Berga

...distante una larga jornada de la Ciudad de Vich, en donde pasaron las ocurrencias (..) ninguna parte ha tenido en ellas, ni tampoco la menor noticia, hasta que después se las han comunicado los mismos interesados (..) La Diputación a pesar de considerarse extrínseca a tamaño acontecimiento, lo eleva sin embargo a noticia de V.M...¹⁹³

c/ I en relació a la Junta de Comerç, la defensa que Lacy havia fet de llur existència i activitat no només davant Oteyza -que maldà per dissoldre-la- sinó també davant el govern (que per RO. 22.nov.1812 l'havia declarada ...no necesaria...) explicaria la suport de l'entitat al cap militar¹⁹⁴.

Aquests elements no pogueren amagar el pes d'un factor subjectiu, d'ús polític del procés ni, òbviament, de la seva sentència; ni tampoc permetien preveure la cadena de solidaritats amb Oteyza que va provocar-se al sí de la oficialitat. L'inefable Joan de Balle en

Bràfim...B.U.B., ms. 396: ...Dexa Laci de ser general de Cataluña; y queda Eroles interino á disgusto de algunos militares: poco despues desembarcó Copons y se dio á conocer luego en Vich...

¹⁹² La Diputació criticà l'actitud d'Oteyza de no contestar els 9 oficis que li havia remés, la qual cosa havia paral·litzat la institució i l'havia impel·lit a comunicar-li que ...si continuase en experimentar la indiferencia, por decir el ningun caso que V.S. hace de los officios que le pasa, dará parte a S.A. la Regencia, y a S.M. las Cortes de la desatención, que experimenta por parte de V.S., sin omitir hacerla notoria a la provincia... Ofici de la Diputació a l'Intendent, 9 de gener de 1813, a EXPOSICION QUE DIRIGIO (..) D. Luis Lacy. Vic 1813, p.36.

¹⁹³ **A.D.B.,** Llibre d'actes, sessió de 15 de gener de 1813. En aquesta exposició, la diputació recordava a les Corts com ja en la protesta de 9 de desembre amb motiu de la dissolució de la Junta i implantació de la corporació provincial ...vaticinaba (..) todas las faltas que iba a experimentar este 1er. Ejército en toda la extensión de sus menesteres. En efecto una experiencia demasiado sensible no ha tardado en probar desgraciadamte. que las profecías de la Junta Superior eran muy fundadas (..) según lo poco que ha tardado en faltar al ejército los recursos mas precisos (..) De ahí ha debido provenir la cuestión, que se trató en el Consejo de Guerra de oficiales generales, que reunió el mismo General bajo su presidencia...

¹⁹⁴ Els membres de la Junta feien dimissió dels seus càrrecs davant ...el impropio proceder del Intendente..., i oferíen a la Diputació els seus serveis com a Comissió Constitucional. Exposició de la Junta de Comerç a la Diputació de Catalunya, 7 de gener de 1813, a la EXPOSICION QUE DIRIGIO (..) D. Luis Lacy. Vic 1813, p. 38-44.

l'agra i espectacular intervenció parlamentària de 5 de febrer -que inicià amb la denúncia de les vexacions patides per l'alcalde de Reus-, va carregar durament contra els protagonistes del consell de guerra contra Oteyza

...Ahí tiene V.M., Señor, un rasgo de despotismo y arbitrariedad digno del más severo castigo; una infracción a la Constitución, acordada por un consejo de guerra de oficiales generales: allanada la casa de un ciudadano por la fuerza militar, dirigida por un oficial del estado mayor: un intendente suspenso de su empleo, é impedido de poder ejercer su jurisdicción; y, por último, su persona atropellada y presa, sin haber precedido las formalidades legales prescritas por V.M en la Constitución. Este es el resultado inicuo de las providencias dictadas por un general en jefe, a quien se ha confiado el mando de un ejército y de una provincia, con acuerdo de algunos de sus subalternos...¹⁹⁵

Els diputats aprovaren la proposta final del parlamentari català que va concretar-se així

...Que la (..) representación documentada sobre el atentado acordado unánimemente por el consejo de guerra de oficiales generales reunido bajo la presidencia de D. Luis Lacy, capitán general y gefe político interino que fue del ejército y provincia de Cataluña (...) se pase a la Regencia, diciéndole que habiendo entendido V.M. que ha tomado providencia sobre el particular en virtud de queja de alguno de los agraviados, espera que procederá en este asunto con la mayor energia, hasta que queden severamente castigados todos los que resulten culpados como infractores de la Constitución; dando cuenta del éxito que tenga la causa que se forme para inteligencia de las Cortes...¹⁹⁶

La infracció constitucional que es denunciava encara assolia una major transcendència puix que com havia remarcat Balle en la seva intervenció parlamentària, l'ordre que fèu circular Lacy arreu de Catalunya amb la sentència del consell i els empresonaments consegüents era

... (un) escrito antipolítico y perjudicial a la causa pública; pues manifiesta a nuestros enemigos la desunión entre nuestros gefes, la debilidad de nuestras

¹⁹⁵ D.S.C., 5 de febrer de 1813.

¹⁹⁶ D.S.C., 5 de febrer de 1813. Balle no dubtava que ...el despojo del empleo y prisión de la persona del intendente fue obra de la intriga y de ideas criminales; obra fraguada en casa del auditor de guerra D. Ramon María Sala, segun me avisa un patriota... Considera que el consell no era sino un...plan meditado (que) se dirigia á relevarle del empleo, y nombrar otro intendente adicto á su sistema...

En la carta que envià a la Diputació el 28 de gener de 1812 (A.D.B., lligall 4/exp. 1) Balle afirmava posseir ...los documentos que acreditan la evidencia las tropelías de todos los miembros del consejo de guerra que votaron unánimemente...

fuerzas, y la falta exagerada de nuestros recursos...¹⁹⁷

Finalment va fer-se efectiva la substitució de Lacy com cap del 1er. exèrcit. El 31 de gener ell mateix comunicava a la diputació el seu nomenament com comandant general de l'exèrcit de la reserva que s'havia d'organitzar a Galícia i la seva substitució pel baró d'Eroles. La corporació provincial responia a l'ofici de Lacy tot felicitant-lo pel que qualificava d'ascens si bé expressava la seva extranyesa pel qui havia estat designat com a substitut¹⁹⁸.

Pel que feia referència al càrrec de cap polític, les pressions exercides sobre la Regència en la conjuntura analitzada anteriorment, aconseguiren un resultat pràctic. L'11 de gener de 1813 s'informà a les Corts que l'executiu havia decidit el nomenament de cap polític propietari de Catalunya, independent de l'autoritat militar¹⁹⁹. El problema era llavors, la persona en qui havia de recaure l'elecció: Campomanes havia estat una primera i fallida opció²⁰⁰. La qüestió tardà a resoldre's. Finalment fou Valentí LLozer el designat: el 17 de febrer va publicar-se el decret de nomenament. Fins l'1 d'abril en que va prendre possessió del càrrec, el baró d'Eroles i, poc després, el nou cap de l'exèrcit de Catalunya Francesc Copons van ocupar interinament el càrrec aplegant, com Lacy, comandament polític i militar.

¹⁹⁷ D.S.C., 5 de febrer de 1813.

¹⁹⁸ ...Semejante noticia no ha dejado de sorprender a este cuerpo después de haberle hecho entender V.E. que sus sucesor seria el mariscal de campo don Francisco de Copons y Navía. Sin embargo la Diputación felicita a V.E., persuadida de que es un ascenso atendido el nuevo plan y organizacion que de los extos. de la Peninsula... A.D.B., Llibre d'actes, 4 de febrer de 1813.

¹⁹⁹ D.S.C., 11 de de gener de 1813.

²⁰⁰ Així ho expliquen Balle i Dou en carta adreçada a la diputació el 20 de gener de 1813 (A.D.B., lligall 4/exp.1) on recollien la proposta que la corporació havia fet en la representació adreçada a les Corts el 15 de desembre: ...Hace ya bastante tiempo, que estaba nombrado jefe político de la provincia el Sr. Campomanes, ex-ministro del Consejo de Castilla: pero renunció; y fue preciso admitirle la renuncia (..) Llevamos la idea de proponer que en el supuesto de la grande extension de esta provincia se nombren dos o tres, o más tenientes de gefe político...

2.2.- VALENTI LLOZER I CODINA, PRIMER CIVIL PER A UN CARREC CIVIL (abril, 1813 - maig, 1814).

2.2.1.- Nomenament i presa de possessió.

Josep Fontana ha posat de relleu la cohesió política del grup de diputats catalans reaccionaris (Creus, Utgés, Dou, Papiol...) elegits per a les Corts de 1813, i com aquest grup es preparava per a dur a terme una contraofensiva política tendent a frenar el reformisme gadità i a

...preservar la vella societat intacta...²⁰¹

Els moviments i les pressions d'aquest sector aconseguirien de la Regència el nomenament de Valentí LLozer com cap polític de Catalunya, en comissió, posant fi a la situació d'interinitat en que es trobava el Principat al respecte i a la polèmica generada amb la substitució de Luis Lacy. Tal i com Josep Papiol explicà a l'ardiaca de Barcelona, inquisidor general, i diputat electe per Catalunya Josep LLozer, germà del nou càrrec polític-governatiu

...doy a V. los plácemes y me los tomo por el interés que en ello tenemos los diputados catalanes, que han procurado influir a fin de que recaese (sic) la elección en un paisano tan benemérito, que con sus luces y probidad contribuirá a la felicidad de esa provincia, al paso que por nuestra parte no omitimos diligencia que pueda mejorar su suerte, cuyos resultados espero que presto se verán...²⁰²

Diverses veus manifestaren la seva satisfacció pel nomenament de Valentí LLozer. Així per exemple, un altre qualificat representant d'aquest grup, J. A. Nabàs escrivia a l'inquisidor, als vint dies d'exercici del nou cap polític,

...Pocos días hace ví con alegría el nombramto. del Sr. su Hermº de V. Dn. Valentín para Gefe Político de esta provincia, de cuya satisfacción doy á V. la enhorabuena, y muchas gracias a Dios de que empiezen a ser buscados los

²⁰¹ FONTANA, Josep, La fi de l'Antic Règim i la industrialització, 1787-1868, a Pierre VILAR (dtor.), Història de Catalunya, vol. V. Barcelona, Edicions 62, pp. 166.

²⁰² Carta de Francesc Papiol a Josep LLozer, 22 de febrer de 1813, cinc dies després del decret de nomenament de Valentí LLozer com cap polític de Catalunya. Josep FONTANA transcriu íntegrament aquest document, op. cit., Barcelona 1988, p. 166-167, que hem consultat a l'Arxiu de la família Almirall-LLozer al castell d'El Papiol (en endavant AP).

hombres de bien y talentos para gobernar...²⁰³

Setmanes després Ramon Llatzer de Dou també expressava la seva satisfacció pel nomenament²⁰⁴ i la mateixa diputació feia avinent la seva voluntat de cooperació amb el nou cap polític arran la presa de possessió de LLozer l'1 d'abril de 1813 a Berga²⁰⁵. Dos dies després, el cap polític feia públic el decret de nomenament de 17 de febrer de 1813, en el que quedaven perfectament recollides les comeses que el govern li confiava

...Deseando la Regencia del Reino que en la provincia de Cataluña se conserve el orden en la parte política y gubernativa conforme a lo resuelto por las Cortes generales y extraordinarias en su soberano decreto de 11 de agosto próximo anterior, se ha servido nombrar a V.S. Gefe político en comisión de la expresada provincia para que inmediatamente haga V.S. se publique y jure en los pueblos de ella, que no se hubiere hecho, la Constitución política de la Monarquía española.

Asimismo para atender al importante ramo de abastos, suministro de víveres a las tropas, alojamientos y demás cargos del gobierno municipal, procederá V.S. sin la menor demora a la formación de ayuntamientos constitucionales en los pueblos, que no estuvieren ya formados, arreglándose para ello en lo prescrito en la Constitución y decretos de las Cortes.

²⁰³ A.P. Carta de J.A. Nabás a Josef LLozer, des de Reus a 21 d'abril de 1813. Nabàs expressava també, molt sentidament, com havia rebut la notícia de la supressió de la Inquisició (D., 22.feb.1813), tema galvanitzant del debat polític-ideològic contemporani ...Pero Señor, que ha hecho la Inquisición? Estorba acaso la defensa de la patria? Impide que se maten franceses? Todo lo contrario, pues a qué viene... Y los frailes? Estos sirven en su ministerio eclesiástico, sirven en los hospitales, matan franceses, sostienen el entusiasmo del pueblo, y nos recuerdan unas obligaciones para con Dios y con el prójimo: vaya que es fuerte cosa el haber de renunciar uno a sus conocimientos y a su razón, y lo que es más, haber de desentenderse en público de ciertas cosas que se rozan con agravios formales a Nuestra Santa Madre la Iglesia, pero su Divino esposo no los consentirá largo tiempo. Esta esperanza me consuela, y me da ánimo para arrostrar los peligros en que miro la nave...

²⁰⁴ ...celebramos el aplauso con que se recibió el nombramiento del Sr. LLozer en Gefe Político... A.D.B. Carta a la diputació provincial, 28 de maig de de 1813.

²⁰⁵ La Diputació Provincial de Catalunya ...ha visto (..) con complacencia el celo y nobles sentimientos que animan a V.S. en favor de la justa causa y el bien estár (sic) de los catalanes, y penetrado igualmente de las atenciones que le merece no puede menos de ofrecer a V.S. en cambio la buena voluntad, y la más perfecta disposición de este cuerpo de caminar en todo con acuerdo y armonia hacia el importante objeto de procurar la salvación y prosperidad de esta provincia y de sus dignos habitantes... A.D.B. Berga, 1 d'abril de 1813.

Igualmente empleará V.S. su celo en la planificación de todos los puntos importantes de la Constitución que tengan relación con el gobierno político, cuidando de su observancia, como de los decretos y órdenes expedidos ya, y que en adelante se le fueren comunicando... Vic, 3 d'abril de 1813²⁰⁶.

Els objectius que se li encomenaven a LLozer -la conservació de la tranquil·litat pública i el desplegament del sistema constitucional arreu del Principat- recollien bona part dels que ja anteriorment se li havien senyalat a Lacy i centraven les comeses essencials que havia de dur a terme; comeses que serien posteriorment desenvolupades en la "Instrucción para el gobierno económico-político de las provincias" de 23 de juny de 1813.

En qualsevol cas, dos aspectes del plantejament present assolien una especial rellevància: per un cantó, el fet que la formació dels ajuntaments restés determinada per les necessitats materials d'abastar l'exèrcit i, per l'altre, que de la "planificació" de les tasques del govern polític pogués derivarse'n l'assentament de la institució tant a nivell de funcionament i d'infraestructura com de llur presència político-administrativa a la província. Ambdós aspectes esdevindrien els elements determinants de la pràctica governativa de LLozer i definidors del seu contingut polític.

2.2.2.- La institució governativa a Catalunya.

El govern polític s'instal·là a Vic, i allà romangué durant tot aquest període llevat d'uns pocs dies, a principis de juliol, en que la proximitat dels francesos aconsellà l'abandonament temporal de la ciutat.

El seu personal l'integraven, pel mes abril, un secretari, tres oficials i un porter; poc després -pel maig- va incrementar-se amb dos oficials i un altre porter. El nombre de porters va restar invariable al llarg dels mesos en tant que el d'oficials va augmentar fins a un màxim de nou -dels quals un exercia de secretari- per l'abril de 1814²⁰⁷, poc abans que Ferran VII

²⁰⁶ B.C., F.B. 8598. També pot trobar-se aquest decret a l'A.P., amb un conjunt de decrets que l'acompanyaven i que formaven l'arsenal normatiu de què LLozer disposava: des d'un exemplar de la Constitució, fins a tota mena de decrets de les Corts (de 23 de Maig de convocatòria de Corts i de formació d'ajuntaments, de 6 de setembre de 1812 sobre senyoriús...) i circulars (de 16 de juliol de 1812 "sobre el valor de la moneda francesa", "para que se pongan en seguridad a los partidarios del Gobierno intruso" etc...).

²⁰⁷ Així es desprén de la relació mensual de les despeses del govern polític, que es troba entre els papers de Valentí LLozer a l'A.P., Recibos de los sueldos del Sr. Gefe Político Superior del Principado, de su Secretario y Oficiales; y del importe de correo, impresiones y gastos de Secretaria; desde el mes de Abril de 1813 hasta el mes de Mayo de 1814. En endavant Recibos...

El <<Redactor General de Cataluña>> 1, 1.gen.1814 dona la relació nominal dels

abolís la institució²⁰⁸.

Aquest desenvolupament exigia una dotació pressupostària que permetés el funcionament material de la institució, problemàtica que fins a la primavera de 1814 no havia estat regulada per les Corts a proposta del govern: el pla que va aprovar-se detallava les previsions pressupostàries dels diversos governs polítics peninsulars classificats en quatre categories segons la seva importància²⁰⁹. El de Catalunya estava integrat, junt amb els de Madrid, Aragó, Galícia, Granada i València en els de 1ª classe raó per la qual el sou del cap polític quedava fixat en 100.000 rals anuals, 40.000 mentre no es restablís la normalitat i en tant no s'efectués la nova divisió provincial²¹⁰. En base en aquesta normativa la diputació va elaborar un pressupost de les despeses del govern polític de Catalunya força ambiciós que anava més enllà de les previsions anteriors²¹¹ i que contrastava amb el desgavell que havia caracteritzat el funcionament econòmic del govern provincial durant el temps de mandat de Valentí LLozer.

Passem a analitzar aquest darrer aspecte.

A/ Respecte dels ingressos, la irregularitat de les entrades fou la característica més destacada fins el punt que la manca de numerari sovint col·locà la institució a prop del col·lapse. Les

membres del govern polític: el secretari era Jaume Pons i Mornau; els oficials Joan Coll i Moragas, Manuel Fuster, Joaquim LLozer, Josef Romà, Ventura Pons, Raymundo Codina i Eduard Miralpeix; i els porters Francesc Marsal i Josep Armenter.

²⁰⁸ Decret de 4 de maig de 1814.

²⁰⁹ A.C.D., lligall 7/exp. 23. Plan de sueldos de Gefes Políticos, y demás empleados en el Gobierno económico de las provincias interin se realiza la nueva división en provincias, presentat pel ministre Juan Alvarez Guerra el 7 de març de 1814 i aprovat per les Corts 5 de maig. La disposició no tindria però, efectivitat pràctica.

²¹⁰ El sou de la resta del personal era de 30.000 rs. pels secretaris; entre 12.000 i 9.000 rs. per a les set categories d'oficials; entre 8.000 i 5.000 per les 5 d'escrivents; i 3.300 pels porters.

²¹¹ Provincia de Catalunya. Presupuesto de los gastos comunes de la Provincia que parece a la Diputacion puede fixarse por lo que toca directamente al Señor Gefe Político Superior y sus dependencias atendido lo dispuesto en la orden de S.A. la Regencia del Reino de 5 de febrero próximo pasado. A.D.B., Oficinos de la Diputación de Cataluña, vol. IV, 13/V/1814, p. 1398-1399.

El pressupost sumava 359.000 rals anuals, als que calia afegir 330.000 rals per tal de fer efectiva la proposta d'establir 6 caps polítics subalterns i 306.100 rals per a la creació d'una cia. de "verederos" que havia de fer circular les ordres i disposicions arreu del Principat. Total: 996.100 rals.

demores en el pagament dels sous del personal, de les factures dels proveïdors o en el de les subscripcions a periòdics etc., esdevingueren la norma habitual. Així per exemple, LLozer va explicar a la diputació que fins el 30 de setembre de 1813 no va aconseguir 40.000 rals per a

...satisfacer mis sueldos, los de mi secretario y empleados de mi secretaría, como de los de la Diputación con los gastos de ambos, lo mismo que los haberes de los pasapliegos...²¹²

Aquesta quantitat, si bé era insuficient per cobrir totes les necessitats, va permetre el desbloquejament de la situació. Des llavors el sistema més habitual de finançament fou la petició de diners a l'intendent, el qual passava l'ordre de pagament a la dipositaría de rendes a fi d'efectuar el lliurament de fons²¹³. Aquest fou l'organisme encarregat de "finançar" la institució i que s'ocupà així mateix, de la liquidació dels deutes pendents quan el govern polític fou suprimit per Ferran VII²¹⁴.

B/ Respecte de les despeses, van distribuir-se en tres partides: sous, correus i material de secretaria (principalment paper i impressió). Mentre les de personal i correus van créixer amb certa regularitat, les de secretaria van patir una sèrie d'oscil·lacions que situaren la punta més elevada al maig de 1814: en aquell mes, l'import global de les despeses generades per l'activitat pròpia de la institució van assolir un màxim de 24.857 rals²¹⁵. L'increment experimentat en relació a d'altres mesos i, concretament, a l'immediat abril (16.321 rals, la tercera suma en importància de tot el període) derivava de la impressió de 16.000 passaports i, sobretot, de 3.000 exemplars de la Constitució, els costos dels quals ascendien a gairebé 8.500 rals -xifra que coincidia amb la diferència monetària respecte de l'abril-

De la realització d'ambdós tiratges -especialment el del text constitucional- s'inferia,

²¹² Ofici de Valentí LLozer a la Diputació de Catalunya, a Vic 23 d'octubre de 1813. A.D.B., lligall 2/exp. 9.

Aquests primers 40.000 rals van quedar reduïts a 31.506 en descomptar-s'hi els 8494 corresponents als sous del mes d'agost de la secretaria de la Diputació (5.080 rals) i als "pasapliegos" de setembre (3.414 rals).

²¹³ La Dipositaría de rendes va efectuar noves aportacions de fons pel novembre de 1813 i pel febrer de 1814.

²¹⁴ Així, per exemple, els 26.028,31 rals que se li debien a Antoni Brusi per les despeses de paper i d'impremta des de març de 1814, i que fins el març de 1815 no li foren abonats.

²¹⁵ Vegeu el gràfic que hem elaborat en base a les dades dels Recibos de los sueldos del Sr. Gefe Político..., on mensualment quedaven detallades totes les despeses en tres apartats: sous, correus, i material (paper, sobres, impremta..., dels decrets, ordres, circulars, edictes etc... que difonia arreu del Principat (que generalment oscil·laven entre 2.000 i 2.500 exemplars de cada document).

d'altra banda, que el govern polític de Catalunya no participava de les intencions absolutistes del monarca. Aquesta suposició pren una encara major versemblança en base a la trajectòria política de Valentí LLozer i del contingut de la seva pràctica governativa ajustada a les posicions d'un liberalisme moderat, respectuós amb el règim constitucional, defensor de les institucions civils liberals davant els embats d'una autoritat militar poc afecte al nou règim -ho veurem més endavant- i distanciat de les pràctiques ultres de l'absolutisme apostòlic present de forma rellevant al sí de la seva mateixa família²¹⁶.

Les despeses de la institució permeten observar que un 95% van originar-se en la difusió arreu del territori de la normativa governamental i parlamentària, éssent més escassa la literatura generada pel cap polític com a tal: en aquest sentit podem relacionar 2.000 "Exortaciones del Gefe Político Dn. Valentín LLozer á los Alcaldes y Ayuntamientos de los pueblos" (29 de maig de 1813), 500 "Cartas acompañatorias de circulares" (30 de juliol, 20 de setembre, 23 de novembre, 3 de març de 1814..) i poca cosa més²¹⁷. La característica més rellevant que presentava el govern polític des d'aquesta perspectiva era la de ser en la pràctica, l'instrument bàsic de transmissió i difusió de les disposicions governamentals i legislatives emanades per unes Corts i un govern que es trobaven a centenars de quilòmetres de distància.

Així mateix, havia d'assegurar el compliment d'aquesta normativa, raó per la qual es trobava situat en el graó superior d'una escala jeràrquica integrada per les diputaciones i els alcaldes i ajuntaments, institucions que tenien funcions específiques en aquesta perspectiva. Si l'escala jeràrquica fallava, o es produïa qualsevol mena d'incompliment o d'infracció, el CP disposari, com ja hem vist, de la capacitat de multar i d'arrestar. LLozer va fer ús de la facultat de multar, si bé es fa més difícil determinar-ne l'abast. En efecte, les dades que proporciona la seva "LLibreta de multes" són fragmentàries i consignen la imposició d'11 multes de les quals només se'n van fer efectives dues²¹⁸. I no tenim constància que hagués dut a terme cap arrest.

Pel que feia a la ubicació de la institució a Vic, el violent enfrontament del cap polític Valentí LLozer amb el cap de l'exèrcit Francesc de Copons al desembre de 1813 fou simptomàtic de la feblesa política de la institució. L'autoritat militar no s'estava d'exigir

²¹⁶ Un capteniment distint presentà el seu germà Josef LLozer, inquisidor general i ardiaca de Barcelona, personatge central de l'activisme apostòlic i element nodal de l'estratègia ultra també durant el Trienni, en que fou detingut i confinat a Mallorca: llur importància en les trames absolutistes mai no ha estat prou considerada i requeriria un estudi a fons. Vegeu al respecte l'apartat 3.2.2.2.

²¹⁷ Al Plan de sueldos..., Alvarez Guerra plantejava que ...La asignacion de fondos para gastos de Secretaria se ha hecho en el concepto de que la mitad por lo menos habrá de invertirse en la impresión de circulares; y bajo este concepto se ha creído proporcionada la cantidad de sesenta mil rs. para cada una de las provincias de primera clase...

²¹⁸ A.P. LLibreta de Multes de Valentí LLozer.

l'acatament a llur superior rang polític-institucional per part de l'autoritat civil raó per la qual va desencadenar-se un important conflicte entre ambdúes arran la queixa de Copons a LLozer que les dependències del govern polític i de la DPC a Vic estaven

...ocupando en el Cuartel General un considerable número de las mejores casas, en calidad de alojamiento, quando la falta que resulta de ellas por esta causa, cede en perjuicio de los Gefes y oficiales de mi Ejército, hasta el extremo de haber excitado quejas que he tratado de sofocar, sin embargo de graduarlas muy fundadas... Vich, 6 de diciembre de 1813²¹⁹.

LLozer va replicar a aquestes advertències que l'espai ocupat per les institucions civils havia estat escollit i decidit per Luis Lacy qui, al·legant raons d'equitat i justícia,

... con fecha de 25 de Enero de este año, ocasion en que reunia el mando político y militar, declaró, que a los Vocales de la Diputación les competía el alojamiento que se concedia a los primeros Gefes de Ejército, al Secretario uno de los de segunda clase, y a los demás el que corresponde a los subalternos del Ejército. En fin, si el vecindario sufre un perjuicio por estos alojamientos, es esta una responsabilidad que pesa sobre mí, y de que debo responder únicamente al Gobierno Supremo, y tan sólo en el caso que dejase de alojarse proporcionalmente algun militar podría V.S. reclamar con justicia... Vich, 14 de diciembre de 1813²²⁰.

La posició clara i determinada de LLozer va irritar Copons que l'endemà li ordenà que no només la Junta de Sanitat havia d'abandonar l'espai que ocupava -havia estat un altra dels motius d'enfrontament- sino que

...lo mismo digo relativamente a los veinte y ocho (sic) alojamientos de que disfrutaban los individuos de la diputación provincial con su dependencia, el secretario de V.S. y los dependientes de éste, pues que en asuntos de servicio ni es suficiente que V.S. me diga que si este vecindario sufre perjuicio por estos alojamientos es esto una responsabilidad que pesa sobre V.S. ni puedo mirar este abuso en la conformidad que V.S. se figura, cuando con estos alojamientos se escasea el que corresponde a los gefes y oficiales que por precisión deben presentarse en el cuartel general, á cuya disposición será preciso que V.S. se sujete... Vich, 15 de Diciembre de 1813²²¹.

²¹⁹ A.D.B., lligall 3/exp. 5.

²²⁰ Idem.

²²¹ Idem. Copons recolzava la seva decissió ...como punto perteneciente al mejor servicio del ejército con arreglo a lo declarado por S.M. las Cortes generales y extraordinarias en Decreto de 6 de enero de este año...; i, tot seguit, donava per acabat el problema ...en el

Finalment ni el CP ni els diputats hagueren d'abandonar les dependències que ocupaven; però en qualsevol cas el planteig -i termes en que es produí- i el desenvolupament del conflicte eren prou indicatius de la feblesa d'una institució respecte de la qual el capità general podia decidir sobre l'espai físic que n'ocupaven les dependències -i les de la Diputació- i reclamar-lo per als oficials de l'exèrcit en l'avinentsa que es tractava d'una qüestió qualitativa referent tant a l'excel·lència dels habitatges com a les "hipotètiques" equivalències en la categoria de la oficialitat militar i del personal civil.

Dues darreres consideracions a tenir en compte. En primer lloc, la unitat que formaven el govern polític i la diputació a ulls del cap de l'exèrcit, unitat fonamentada no tant en el fet legal que el cap polític era el president de la diputació sinó per la realitat d'una actuació militar omnipresent en tots els àmbits de la governació i de la vida local, la qual cosa afavoria una aliança defensiva de les institucions civils -àdhuc els ajuntaments- que se'n sentien agredits. En segon lloc, la constatació que el govern polític no havia disposat ni d'un espai ni de cap infraestructura propis fins el mandat de LLozer: en aquest sentit, fins llavors no hauria existit com a tal.

2.2.3.- La relació amb l'autoritat militar.

El que acabem d'explicar és prou indicatiu del tipus de relació que existia entre ambdues autoritats a finals de 1813. Contemplada en el seu conjunt, dos eixos essencials en determinaven el caràcter i l'emmarcaven: d'una banda, la problemàtica entorn l'atenció a les necessitats materials de l'exèrcit i de l'altra, la resistència de l'autoritat militar a reconèixer el protagonisme polític de l'autoritat civil²²². Els dos aspectes es desenvoluparien a més, estretament vinculats.

concepto de que en esta misma fecha doy cuenta de todo a la superioridad para que se sirva resolver lo de su agrado, bien persuadido de que con semejante disposición lejos de faltar en lo mas mínimo á la Constitución y decretos posteriores, trato sólo de su mejor observancia...

²²² La figura de Copons era especialment estimada pels ultres de Catalunya. Així per exemple, José A. Nabàs en la carta que ja hem esmentat anteriorment adreçada a Josep LLozer des de Reus el 21 d'abril de 1813, es referia al capità general en termes molt elogiosos: ...trabaja incesantemente en ir cortando abusos y en reprimir la indisciplina de muchos individuos del Exto. esto le acarrea murmuraciones, pullas, y dicterios, pero nada importa: el bien público es antes que el decoro de un particular, a mí me gusta mucho esta conducta por más que se empeñen algunos en ridiculizar a un general que no es currutaco ni por dentro ni por fuera: les parecen exóticas algunas de sus cosas, porque ya se había perdido la observancia de las ordenanzas, y cada cual procedía a su antojo... A.P.

En un altre context, l'autor del manuscrit sobre Mont-Alegre inclòs a Papeles de Cataluña, ms. 396, B.U.B., diu que Copons ...és home de pocas paraulas i de moltes obras....

2.2.3.1.- L'avituallament de l'exèrcit: els bagatges i les exaccions militars.

Ens centrarem en aquestes dues temàtiques bàsiques, per tal d'analitzar l'actuació del cap polític respecte de l'autoritat militar, obviant la problemàtica derivada de la contribució extraordinària de guerra²²³.

El tema dels bagatges va rebre una primera solució teòrica amb l'elaboració d'un reglament que per ordre de Copons redactà el coronel Vicente Amat i que LLozer va estar d'acord en fer efectiu²²⁴. El reglament pretenia

...organizar un plan uniforme de bagages que destruyendo los abusos de la arbitrariedad y las astucias del fraude, conciliáse en toda su extensión el servicio del ejército con los alivios del ciudadano, aligerándola en lo posible de este gravamen y desterrando tan espantoso cúmulo de males...²²⁵

i amb aquesta finalitat detallava al llarg de 26 articles l'organització, funcionament i comeses de les juntes de bagatges, i mitjans per dur-les a terme. Valentí LLozer va trametre aquesta documentació als alcaldes

...a fin de que disponga inmediatamente de la formación de la junta de bagages que en él se expresa; y ésta cumpla literalmente todo cuanto en él se previene: en la inteligencia, que V. y la Junta me serán responsables de qualquier falta que

²²³ Sobre la contribució extraordinària de guerra ens remetim a les anàlisis de CANALES, E., a Borja de **RIQUER (dtor.)** op.cit., vol. I, Barcelona 1987; i Josep FONTANA, **Las grandes líneas de la evolución de la Hacienda** a FONTANA, J.; GARRABOU, R., op.cit., Alicante 1986. Així mateix, i atenent a una problemàtica més global, Josep FONTANA, **Qui va pagar la Guerra del Francès?**, a DD.AA., **La invasió napoleònica**, U.A.B. 1981.

²²⁴ Coronel Dn. Vicente AMAT, Sub-Inspector de Infantería, **Reglamento del servicio de bagages**, Vich 27 de abril de 1813. Hem consultat l'exemplar que es troba a l'A.D.B., lligall 2/exp. 3. N'hi ha un altre a B.C., F.B. 4258.

Recordem que la Instrucció de 23 de juny atorgava al cap polític la inspecció del servei de bagatges, allotjaments i queviures ...que deben darse a las tropas; arreglándose a lo que prevenga la ordenanza general del ejército o los reglamentos, o bien las órdenes que recibiese del gobierno en ejecución de las leyes, y entendiéndose con los Ayuntamientos y Alcaldes de los Pueblos... (article 30).

²²⁵ AMAT, V., op.cit., Vic 1813, p. 1. Les protestes dels ajuntaments contra els abusos de les tropes havien obligat a la Regència a crear les juntes d'allotjaments i bagatges per a regular els repartiments als municipis (RO.,15.mai.1809) i a reclamar dels capitans generals i alts càrrecs militars un major control al respecte (RO's.,10.gen. i 1.des.1812).

note en este importante servicio...Vich, 13 de Mayo de 1813²²⁶.

Pocs dies després LLozer adreçava als alcaldes i ajuntaments unes molt interessants "exhortaciones" -primera manifestació pública i expressiva del seu pensament després d'haver pres possessió del càrrec- en les que associava completament la prosperitat del règim constitucional a l'obediència dels pobles i dels ciutadans a les autoritats, i reclamava com a condició indispensable per a guanyar la guerra que

... los alcaldes, los ayuntamientos y los ciudadanos, no solamente no sean omisos en el cumplimiento de las órdenes que se les comuniquen, sino que vuelen a porfía y se hagan todos un pundonor de quién será el primero en obedecerlas. Lo contrario fuera querer reportar cada uno en particular los beneficios de la Constitución, sin sujetarse a sus cargas; cosa poco menos que imposible (..) no sólo cumplirá por su parte con la mayor prontitud las órdenes que le comunicaren los gefes y autoridades legítimas, sino que celará con la mayor escrupulosidad que hagan lo mismo todos los ciudadanos de su demarcación...²²⁷

Aquestes exhortacions havien de quedar a nivell de la retòrica, com a mínim en relació al servei de bagatges. La crida a la obediència i a l'acceptació de les ordres que les autoritats dictaven topava amb un imperatiu material que les feia inviables: la situació econòmica i les condicions de vida de la població. I el mecanisme de funcionament basat en la subordinació jeràrquica es revelava inadequat per a garantir els serveis que el reglament del coronel Amat exigia. Tampoc la normativa posterior va tenir èxit fins el punt que LLozer feu circular el 20 de setembre, l'ordre de la Regència de 29 d'agost de 1813 que

...autoriza a los generales é intendentes para usar de la fuerza cuando la persuasión y equitativa igualdad no alcancen...²²⁸

Aquestes disposicions no van produir l'efecte desitjat sinó que van agreujar la situació: a/ el servei va recaure en les famílies modestes que necessitaven les atzembles per al treball i que van veure's obligades a complir amb l'obligació dels bagatges; b/ el nombre d'haveries va disminuir ja que tots els pagesos a qui no els hi eren imprescindibles se'n van desfer per tal d'escapar al compliment del servei; i c/ van augmentar les protestes d'uns homes que veien perillar la subsistència familiar per causa d'unes exaccions que podien realitzar-se legalment

²²⁶ A.D.B., lligall 2/exp. 3. Ofici de LLozer als alcaldes constitucionals, que acompanyava la tramesa del reglament de bagatges i les reials ordres de la Regència.

²²⁷ A.D.B., lligall 2. Exhortaciones del Gefe Político Dn. Valentin LLozer a los Alcaldes i Aiuntamientos de los Pueblos, 27 de maig de 1813.

²²⁸ A.D.B., lligall 2/exp. 8. Exposició de Valentí LLozer a la Diputació de Catalunya. Vic, 30 de setembre de 1813.

fins i tot per la força. LLozer ho constatava lúcidament,

...siendo las necesidades del ejército mayores que antes, y muy disminuído el número de acémilas, tienen éstas que prestar solas el mismo servicio que antes estaba repartido entre un número mucho mayor. La misma escasez (..) motiva los embargos y detenciones que hartó frecuentemente sufre el labrador y el traginero, y las consecuentes quejas y reclamaciones con que me veo abrumado...²²⁹

i de les que també els ajuntaments se'n feien ressó: en alguns casos reclamaven la possibilitat de crear arbitris per atendre al servei²³⁰, en d'altres es negaren al pagament²³¹ i fins i tot va haver-hi qui optà per desentendre's del servei davant les dificultats per aconseguir recursos²³².

En qualsevol cas el fracàs de la política duta a terme fou evident. El mateix LLozer ho explicava a la diputació:

...VSS. están enterados del desorden de este ramo, de las continuas exacciones, de las reclamaciones seguidas de los particulares y ayuntamientos constitucionales, del reglamento de bagages que formó el coronel Amat (...) de la exacción de acémilas para brigadas que ha dispuesto el intendente, de las órdenes del gobierno que se han comunicado sobre el particular (..) y últimamente sin contar con las (acémilas) que ya tiene el ejército en servicio activo, y las ocupadas por bagages, se dispuso por el estado mayor, valiéndose de los gobernadores, que se recogieran cuantas acémilas fuese posible y se enviasen a Manresa para el 1er. Ejército...²³³

En aquesta situació, que empitjorava amb el temps, LLozer -tot reclamant el suport de la diputació, que habitualment li fou concedit- es veia obligat a intervenir davant del cap de

²²⁹ Exposició... de LLozer a la diputació, 30.set.1813.

²³⁰ Així a Calella, Arenys, Berga..., pel juliol de 1813, tal com queda documentat a A.D.B., llig.2/exp.6.

²³¹ Manresa, octubre de 1813 (ADB., llig.2/exp.10).

²³² Aquest fou el cas de l'ajuntament de Vilafranca pel desembre de 1813: LLozer, d'acord amb l'informe de la diputació, ordenà que el consistori se'n fés càrrec. A.D.B., llig.1/exp.4.

²³³ Exposició... de LLozer a la diputació, 30.set.1813. L'objectiu final de LLozer en aquest text era reclamar l'ajuda de la diputació ...V.S.S. harían un beneficio a la provincia si empleasen su patriotismo, luces y conocimientos en la materia...

l'exèrcit en favor dels pagesos afectats per les confiscacions d'haverfes.²³⁴

Als costos socials i econòmics derivats del servei de bagatges s'hi afegien els derivats de les exaccions de blat i d'altres productes practicades per l'exèrcit. Així per exemple, un dels casos més remarcables fou el de l'ordre de requisada de la meitat de la collita de blat i d'exacció de les contribucions endarrerides i corrents dictades per l'intendent a l'Urgell

...hasta el extremo de conducirles arrestados dos individuos pudientes de los pueblos, y otros tantos vocales de los ayuntamientos..²³⁵

El que representaren aquestes càrregues per a la població assolí un tal feixugesa que LLozer i la Diputació de Catalunya van enviar a les Corts una dramàtica exposició sobre la situació en que es trobava el Principat i la impossibilitat que la seva població pogués continuar suportant les pressions econòmiques que per totes bandes l'afectaven. El document començava diagnosticant que

...Cataluña (..) toca ya el doloroso extremo de no poder continuar sus sacrificios para atender á la manutención de los numerosos ejércitos nacionales y aliados que tiene en su seno....

l'entrada dels quals havia comportat que

...no pudiendo contar con auxilios superiores (..) al regocijo que produjo en todos los pueblos de ella su venida, como anuncio de la próxima libertad que anhelan, sucedería la amargura que experimentan por carecer de recursos para atender a la subsistencia que se les ha encargado de sus libertadores... Así es, Señor, que a los contínuos clamores que han dirigido a esta diputación los pueblos para el alivio en el apronto de los inmensos subministros (..) a más de las contribuciones regulares (..) se han acumulado las manifestaciones del General en Gefe, y del Intendente de este ejército y provincia, relativas a la falta de caudales y artículos de suministro (...)

En funció d'aquesta situació

²³⁴ Així el 17 de setembre LLozer va intercedir perquè fossin retornades als seus propietaris unes cavalleries que els havien estat requisades il·legalment: Copons li contestà al cap de dos dies expressant-li la seva voluntat d'acabar amb aquells abusos però que ...no siempre es fácil cortarlos de una vez cuando se carece de los medios necesarios de transporte en los cuerpos del ejército (..) i mostrava el seu pesimisme en constatar que ...sólo el necesitado que libra su subsistencia en poseer uno o más animales, carga exclusivamente con este servicio (de bagatges)... A.D.B., lligall 2/exp.8. Ofici de Francesc de Copons a Valentí LLozer, Igualada 19 de setembre de 1813.

²³⁵ A.D.B., lligall 2/exp. 5. Ofici de Valentí LLozer a la diputació, 23 de juny de 1813.

... Ha visto por todo la Diputación la próxima ruina que amenaza, y celosa por evitarla se ha ocupado de este primer objeto en cuanto se lo han permitido sus atribuciones constitucionales (..)

però mentre es trobava a l'espera de resultats positius

...se multiplican las exacciones, crecen por esto cada día mas los apuros, y ya no queda otro medio que el de acudir a los pies del trono de VM. para que con sus suprema autoridad evite la aflicción en que va a quedar sumergida Cataluña por motivos trascendentales a toda la nación (..) los dispendios se han multiplicado hasta lo infinito con la duración, después de tantos saqueos y devastaciones, después de tener ocupadas sus plazas, y la más buena y veraz parte de su país, y después que cuenta ya el sexto año de la terrible lucha con un enemigo poderoso, e introducido pérfidamente en su corazón desde el principio de la guerra ¿podrán todavía exigírsele sacrificios tales que con sus solos recursos, y escasas producciones haya de atender a la manutención de más de cuarenta mil hombres de nuestros ejércitos, sin contar los aliados, y de unos treinta mil ó más del enemigo que todos viven a su costa desde que entró en ella el mariscal Suchet, que la ha devastado no poco con las requisiciones y saqueos que ha practicado para hacer acopios?.

Los funestos resultados de la carestía que se experimenta ya en toda especie de víveres y el aumento de precio que cada día van tomando, señaladamente, los de primera necesidad, son consecuencias naturales, aunque bien dolorosas, de semejante causa, pronosticada ya por esta Diputación en sus representaciones al gobierno (..)

La penuria en los artículos de suministro por falta de caudales, ha puesto ya a estos desgraciados pueblos en el caso que prescribe la Regencia del Reino en su órden de 12 de Abril último de exigírseles en especie las raciones de menestra necesarias a las provincias del ejército, y de poner en práctica todos los resortes con que otras posteriores autorizan a los eenerales e intendentes para mantener al soldado y equiparle debidamente, y siendo de ahí consigüentes las requisiciones de granos y de los demás artículos, quedará sin duda agotada muy en breve toda la substancia de los pueblos substituyéndose en ellos la miseria que ha de acabar con la existencia de sus moradores y del ejército mismo (..)

Porque, Señor, ¿como es posible que de un país como éste en que naturalmente escasean los granos en tiempo de paz (..) pueda sacarse lo necesario para atender a la subsistencia de tan crecido número de tropas después de tantas exacciones y el impuesto que se ha visto precisado el intendente a sacar de él de treinta y tres mil cuarteras de trigo, y diez y seis mil de cebada para la formación de almacenes? (..)

a la qual cosa hi calia afegir la paràlisi del comerç. La situació, insistia un cop més la diputació, era crítica i feia urgent la intervenció de les Corts

...dignándose disponer que se hagan prontas y abundantes remesas de víveres y caudales para el socorro de estos ejércitos que tanto lo necesitan para llevar a cabo la grande obra de la defensa y salvación de la patria (...) Vich, 8 de Noviembre de 1813²³⁶.

L'exposició era prou contundent en la valoració de la situació present i feia avinent la unanimitat dels membres de la corporació a l'hora de plantejar-la. A finals de 1813 la diputació i el C.P. van informar a les Corts i a la Regència que les provisions aportades per Catalunya des del 30 d'agost

...habían llenado no sólo el cupo del tercio anticipado de la contribución directa, sino que había pagado mucho más de la cuota que le correspondía...

raó per la qual demanava que fossin retornats els excedents aportats. Les Corts van prendre en consideració la demanda i la pròpia Regència va disposar que

...sin la menor demora disponga esta diputación que se hagan los repartimientos relativos a la expresada imposición, abonándose a cada contribuyente los suministros que acredite haber hecho legítimamente...

LLozer va comunicar aquesta ordre de 24 de febrer a la diputació el 8 de març de 1814 i traslladà als ajuntaments una altra de la Regència que els hi atorgava 15 dies per a remetre

...por conducto del alcalde constitucional de la población cabeza de partido a la contaduría principal de este ejército una relación de los documentos justificativos de todo cuanto hubiese suministrado en raciones de pan, cebada y paja, en licores, en repartos de granos, en brigadas y en cualquier otra especie (..) a fin que examinados y liquidados por contaduría, se pueda hacer el abono que ha concedido la Regencia a los que han hecho suministros, en la exacción del tercio que ha debido anticiparse...²³⁷

Al llarg del seu mandat, LLozer va mantenir una comunicació fluida amb la diputació

²³⁶ A.C.D., s.g., lligall 18/exp.91. Exposición del Gefe Político y de la Diputación Provincial de Cataluña, 8 de novembre de 1813. La signaven Valentí LLozer, Francisco de Oteyza, el baró de Castellet, Isidre Torelló, Ignasi de Sola, Joan Genovés i Francesc Ferrer. Fou llegida el 18 de novembre de 1813.

²³⁷ Totes les cites, a <<Gazeta de Catalunya>> 53, 19 de maig de 1814. Al nº 54, corresponent al 22 de maig, sortia publicada la relació estadística de tots els cobraments efectuats al Partit de Montblanc.

i va actuar en col·laboració amb ella no només en situacions defensives davant l'autoritat militar sinó -tal com mostra el document anterior- com a canals de transmissió dels problemes provincials al govern i a les Corts, a qui reclamaven les solucions adients, assumint la representació dels interessos provincials i/o la defensa dels objectius de determinats sectors socials de Catalunya davant els poders centrals.

Així mateix la perspectiva apuntada reflectia un fenomen molt important, que tindria un ampli desenvolupament al llarg del XIX: la invocació a l'intervencionisme de l'Estat, de qui es reclamaven solucions. En aquest cas, semblant estratègia respondria no tant a una concepció liberal que atorgava un caràcter gairebé taumatúrgic a la Constitució²³⁸ i per extensió, un caràcter benèfic a l'acció estatal, com a la gravetat de la crisi derivada d'una conjuntura de guerra i, en especial, de l'acció d'un exèrcit "nacional" mantingut amb els recursos "provincials" i expoliador d'aquests recursos sense contrapartides clares ni tan sols a nivell bèl·lic. En la mesura que l'autoritat militar estava sota l'exclusiva responsabilitat del poder central, a ell corresponia la resolució dels problemes generats a la població per l'acció de l'exèrcit i més encara, quan la província havia complert a bastament les prescripcions legals i llurs habitants es veien sotmesos a brutals intervencions militars. D'acord amb aquesta realitat no podia estranyar per part de la població el sentiment d'impotència que se n'inferia ni tampoc la decepció generada per, en definitiva, la despreocupació governamental no només respecte dels problemes provocats per l'acció militar sinó, més globalment, del conjunt de les dificultats suportades pels habitants del territori més castigat pels francesos, decepció que quedava perfectament reflectida en la pregunta que es feia l'anònim articulista

...¿No os parece ver en (Catalunya) una colonia española separada de su metrópoli; pero tan fiel a su madre, que no ha cabido en ella la más mínima defección?...²³⁹

Tanmateix el recurs de LLozer i de la diputació a reclamar una intervenció governamental efectiva de cara a millorar la situació dels habitants del Principat difícilment podia constituir una alternativa versemblant puix que partia d'una premissa falsa: la identificació d'interessos entre la població i un govern que feia recaure el sacrifici de la guerra sobre aquesta població a canvi tan sols de "patriotisme". I quan aquest al·licient es demostrava simple retòrica, el govern no dubtava en adoptar disposicions tan dures com la ja esmentada en el cas dels bagatges: la legitimació de l'ús de la força per obligar a la població a complir amb tot allò que l'autoritat militar dictés. Al marge d'altres consideracions, les peticions de les autoritats civils topaven així amb uns imperatius reals -i també legals- que les hipotecaven i les feien inviables; no per això, i a manca d'altres mitjans, deixarien d'insistir-hi.

²³⁸ Vegeu en aquest sentit ESTEBAN, Jorge de, Estudio preliminar a l'obra de Francisco Javier GARCIA FERNANDEZ y Eduardo ESPIN TEMPLADO Esquemas del Constitucionalismo Español (1808-1976). Madrid, Universidad Complutense 1976, pp. 30 i ss.

²³⁹ <<El Redactor General de Cataluña>>, 15.gen.1814.

2.2.3.2.- En defensa del protagonisme polític de l'autoritat civil.

La protecció d'un espai de governació propi, tant a nivell físic com polític, gairebé inexistent en el moment en que ocupà el càrrec, i amenaçat de forma constant per l'actuació de l'autoritat militar, va esdevenir un dels aspectes cabdals del mandat de LLozer.

2.2.3.2.a.- Feblesa institucional, mitjans inexistent.

De les diverses ocasions en que va palesar-se aquesta problemàtica fou l'enfrontament amb Copons amb motiu de l'allotjament dels oficials a Vic al desembre de 1813 la mostra potser més representativa del contenciós que mantingueren ambdúes autoritats i que reflectia en definitiva, les dificultats del CP per fer avinent la seva condició de primera autoritat civil del Principat; i les de l'autoritat militar per a acceptar un càrrec que, d'acord amb la legislació liberal, interferia el seu poder i havia d'ocupar uns territoris que fins llavors havien estat del seu monopoli.

El 16 de desembre LLozer trametia a la Diputació l'expedient que havia format sobre l'afer -l'ens provincial l'informaria favorablement i donaria suport al C.P. mitjançant una representació a la Regència al respecte- en el que confessava la seva preocupació i la seva impotència davant la intransigència de Copons, amb els següents termes

...he procurado sostener mi autoridad y la del ayuntamiento en cuanto he podido con arreglo a la Constitución y decretos de las Cortes; pero que el general firme siempre en su resolución no quiere ceder, sin embargo de mis reflexiones. Tratándose de coartar las funciones de los ayuntamientos, de privar a los sres. vocales y dependencia de V.E. de los alojamientos que siempre han disfrutado, y aún de suponerse infractor de la Constitución...²⁴⁰

El conflicte s'havia iniciat quan l'"apostatador general del ejército" Fernando Vázquez s'oposà a que la distribució dels allotjaments militars a la ciutat la determinés el delegat de l'ajuntament LLàtzer Bofill. Vázquez denuncià la intromissió municipal en una activitat que considerava competència pròpia en base a una argumentació prou significativa:

...La ordenanza general del ejército no se halla alterada por la Constitución, antes al contrario se previene en ella que queda en toda su fuerza y vigor...

D'acord amb aquesta premissa Vázquez considerava que, en no haver-se produït cap modificació en les tradicionals competències militars, l'ajuntament s'havia de limitar

²⁴⁰ A.D.B., lligall 3/exp.5. Expedient que tramet el Cap Polític a la Diputació de Catalunya, Vic 16 de desembre de 1813.

...al reconocimiento de las casas del vecindario para formar el empadronamiento...

L'acció del delegat municipal d'acord amb la normativa constitucional, en especial la Instrucció de 23 de juny havia anat més enllà d'aquesta previsió i s'havia traduït en la distribució dels oficials en diverses cases de la ciutat, la qual cosa havia comportat la desautorització de la decisió de Vázquez que pretenia la utilització de la casa Macià Moreta - amb la consegüent expulsió de la Junta de Sanitat que l'ocupava- i d'altres edificis de categoria que contenien les dependències de la Diputació i del Govern Polític. Indignat davant les pretensions de l'"asalariado Bofill", Vázquez va demanar a Copons que

...se sirva tomar las medidas más oportunas con las que se me deje a mi expédito el libre ejercicio de las funciones que me corresponden; y no se entrometa este Ayuntamiento...²⁴¹

A partir d'aquí Copons va assumir la defensa de Vázquez i LLozer la de l'ajuntament: el conflicte esdevingué enfrontament entre les autoritats militar i civil per tal de preservar les atribucions que els hi corresponien segons la particular interpretació/acceptació de la legalitat constitucional. Els termes en què va desenvolupar-se la polèmica foren ben significatius. Copons va defensar les prerrogatives militars no en base als arguments burdament anticonstitucionals de Vázquez sinó que amb maneres més subtils va reconèixer formalment les prescripcions contingudes a la Instrucció de 23 de juny en aquest respecte, però considerà que en no existir cap ordre ni cap reglament que explícitament derogessin l'Ordenança Militar, les disposicions contemplades en aquesta darrera norma mantenien la seva vigència i en conseqüència comunicava a LLozer que

...no me considero de modo alguno en estado de deprimir las facultades del aposentador, ni del cuartel Maestre, hoy gefe del Estado Mayor, las que debe secundar en un todo el Ayunt^o de esa Ciudad, limitándose a las solas funciones que se le atribuyen en concurrencia con aquél; y dejándoselas expéditas en todo lo demás...²⁴²

En qualsevol cas també aquestes argumentacions transpiraven nítidament les resistències dels sectors castrens a acceptar el sistema de Cadis i la pèrdua d'atribucions que reportava per a l'autoritat militar; i advertien de com en la realitat la força de què disposaven permetia soscavar el funcionament del nou règim. No endebades, en l'informe mensual sobre l'estat de la província que la diputació remetia al C.P. corresponent al mes de desembre es denunciava que

²⁴¹ A.D.B., lligall 3/exp.5. Carta de Fernando Vázquez a Francesc Copons, Vic 22 de novembre de 1813.

²⁴² A.D.B., lligall 3/exp.5. Ofici de Francesc de Copons a Valentí LLozer, Castelltersol 6 de desembre de 1813.

...en la imprenta del ejército se reimprimen escritos subversivos del buen orden y sistema constitucional establecido por las Cortes por los cuales se procuran fomentar partidos y exaltar los ánimos de los militares contra el nuevo orden de cosas haciendo un abuso así de la libertad de imprenta (..) por cuyo motivo cree la diputación digno del conocimiento de V.S. semejante abuso por si con arreglo á las ordenes superiores con que se halle estima conveniente tomar las medidas que quepan para precaver los males políticos que pueden originarse de dicho abuso...²⁴³

Tornant a l'afer que ens ocupava, el C.P. defensà les atribucions pròpies i les de l'ajuntament en aquest camp, i així ho comunicà a Copons de forma conciliadora però taxativa

...Yo soy el primero que deseo que el militar se aloje lo más bien que se pueda y sea compatible con las circunstancias y su instituto, y cuando no lo hiciese el ayuntamiento, le precisaría como corresponde; pero yo entiendo que esto es cargo del ayuntamiento y no del aposentador; que éste no puede entrar en el conocimiento de ello sino por lo que toca á las personas que componen el cuartel general, y que el alojamiento debe ser con su intervención; que el militar no tiene más derecho que el de ser alojado, segun su grado, sin elección de un alojamiento con preferencia a otro; que nadie tiene facultad sin justo motivo de mudar los alojamientos...

i, molt concretament li demanava que Vázquez deixés de presionar per aconseguir l'allotjament en la casa Macià i Moreta

...destinad(a) para celebración de las sesiones de la Junta Superior de Sanidad y establecimiento de su Secretaría, dejando expeditas las funciones del Ayuntamiento, y prevenirle que si hay algun oficial que alojar, que aquel cuerpo político cuidará de darle el aposento que le corresponda segun su graduación, con intervencion suya si es del Quartel general...²⁴⁴

Segons valorava ell mateix dies després, havia intentat

...concilia(r) el Decreto de 23 de junio último con la Ordenanza General del Ejército...²⁴⁵

²⁴³ A.D.B., Oficios de la Diputacion de Cataluña, vol. IV, p. 935. Ofici de 5.gen.1814.

²⁴⁴ A.D.B., ligall 3/exp.5. Ofici de Valentí LLozer a Francesc de Copons. Vic, 30 de novembre de 1813.

²⁴⁵ A.D.B., lligall 3/exp.5. Ofici de Valentí LLozer a Francesc de Copons. Vic, 14 de desembre de 1814.

però sense èxit. Aquest "fracàs" va decantar-lo a la defensa decidida de l'ajuntament, cercant per al combat el suport de la Diputació, que obtindria sense problemes. LLozer aixoplugà un cop més el règim municipal liberal el desenvolupament del qual restava associat al del mateix govern polític; i palesà, un cop més, la feblesa de la institució que presidia pel fet que l'únic mitjà de que disposava per fer valdre les pròpies tesis fou la remissió -amb el suport explícit de la Diputació- de l'expedient a la Regència, a fi de que resolgués. En aquest cas, també Copons envià l'expedient que ell havia format -i que desconeixem, però en el que acusava a LLozer d'haver comés ...una infracción de Constitución...²⁴⁶ - a l'executiu.

2.2.3.2.b.- El protocol, símbol d'autoritat.

El pols desigual que mantenien ambdúes autoritats va tenir en el protocol un terreny de joc privilegiat i del tot significatiu: també la premsa va fer-se ressó de l'enfrontament entre LLozer i Copons amb motiu de determinar a qui corresponia la presidència de les funcions públiques al teatre de Vic. Un article signat per "Juan Pacífico" a <<El Redactor General de Cataluña>> a principis de 1814 reclamava que s'arbitrés

...un medio de conciliar las opuestas pretensiones de las autoridades...

i queixant-se de com

...Oficios, consultas, órdenes y contestaciones ocupan el tiempo tan precioso para otras atenciones del primer interés...²⁴⁷

Era evident que, tal com reclamava l'articulista, hi havien problemes més urgents als que parar l'atenció; però el conflicte que havia esclatat arran la iniciativa del capità general de celebrar una funció teatral per recaptar fons per a l'exèrcit havia esdevingut

...un exceso que trastorna el orden público y destruye las sólidas bases en que estriba nuestro sistema de gobierno...²⁴⁸

Çanvi qualitatiu radical si tenim en consideració la naturalesa intrascendent del motiu inicial. ¿Què havia passat perquè de la convocatòria d'una representació teatral se'n derivés nogensmenys que una alteració de l'ordre públic i esdevingués un acte de subversió

²⁴⁶ A.D.B., lligall 3/exp.5. Ofici de Francesc de Copons a Valentí LLozer. Vic, 15 de desembre de 1813.

²⁴⁷ <<Redactor General de Cataluña>>, de 9 de gener de 1814.

²⁴⁸ A.D.B., Oficios de la Diputación de Cataluña, vol. III, A las Cortes, 18.gen.1814, p. 984-990: representació signada per tots els diputats encapçalats per Valentí LLozer, que consituí una una magnífica explicació d'aquests esdeveniments.

anticonstitucional segons la Diputació?²⁴⁹. En primer lloc, la convocatòria s'havia fet sense el preceptiu permís governatiu -potestat del C.P.-, la qual cosa va posar en alerta l'autoritat civil; en segon lloc, el fet que Copons no respectés la presidència de LLozer en les funcions públiques²⁵⁰ i que fés enderrocar la llotja presidencial que el C.P. havia ordenat edificar al teatre de Vic, tot al·legant que disposava de la propietat de l'edifici gràcies a la cessió que n'hi havia fet l'ajuntament, va actuar de factor determinant d'un afer en el que, segons la diputació,

...no se descubre mas que trastorno de ideas, desprecio de las leyes, y un vehemente deseo de deprimir á este Cuerpo Constitucional. Sobradas pruebas le había dado de su desafecto el Gral.Dn. Francisco de Copons y Navia...²⁵¹

En darrer lloc, caldria emfasitzar el fet que les actuacions arbitràries de la jerarquia militar van contribuir a forjar una aliança entre les autoritats civils del Principat, aliança possibilitada per la presència d'un civil en el càrrec governatiu: en aquest sentit el mandat de LLozer, un dels rars exemples d'exercici civil del càrrec durant els primers 70 anys d'existència de la institució, fou emblemàtic. L'actitud de LLozer respecte de la Diputació no es basà en la pràctica de la subordinació sinó en un treball de col·laboració i defensa mútua davant el poder omnímode de l'autoritat militar. Conflictes com el protocolari venien a confirmar, en definitiva, aquesta realitat²⁵².

²⁴⁹ CARRERA PUJAL, Jaime, Historia política de Cataluña en el siglo XIX, vol. I, La guerra de la independència, Barcelona, Bosch, 1957, p. 346-348, fa una descripció molt simple dels fets, que coincideix parcialment amb la documentació de l'A.D.B., lligall 8/exp.1, i amb l'Exposició de la D.P.C de 18.gen.1814.

²⁵⁰ L'art. 1 del D. 4 de juny de 1813 establia que ...En las provincias los gefes políticos superiores presidirán todas las funciones públicas...

²⁵¹ Exposición..., Il·lustrava aquesta animadversió amb dos altres fets: la requisició de la brigada per a la conservació dels documents de la Junta de Catalunya i de les corregimentals i l'intent d'expulsió de les dependències que ocupava la Diputació.

²⁵² LLozer va traslladar a la diputació la documentació del l'afer, exposant-li que el general ...dueño (..) de aquel edificio, ha dispuesto deshacer los tres palcos que había mandado construir el ayuntamiento de mi orden, reduciéndolos a dos como estaba antes, uno para él, y otro para la presidencia, y demás autoridades que quieran concurrir a las funciones teatrales que se están haciendo sin mi conocimiento, resultando de aquí una traba a mi autoridad, sobre cuyo particular represento a S.A. la Regencia del Reino, una falta de consideración a V.E. contra lo prevenido por S.M., respecto de no tener lugar preferente al ayuntamiento, y tal vez en perjuicio a los intereses del común, sobre los derechos que puede tener en aquel edificio que ha cedido el cuerpo municipal sin previo examen (..motiu pel qual donava..) conocimiento (..) a V.E., a fin de que en uso de sus atribuciones pueda servirse resolver lo que tenga por conveniente.. Vic, 8 de gener de 1814. A.D.B., lligall 8/exp.1.

2.2.4.- Govern polític i desenvolupament municipal.

En l'allocució que LLozer va publicar amb motiu de la presa de possessió del càrrec havien quedat ben fixats els objectius del govern polític provincial, entre els quals figurava la formació d'ajuntaments constitucionals. L'atenció a les necessitats de l'exèrcit era la raó fonamental que pretextava LLozer per al compliment d'aquest objectiu. La decisiva incidència de la guerra al Principat permetia justificar l'immediatisme del seu plantejament però, tot i així, no exauria l'abast de la comesa. Concepció de Castro ha insistit justament en la rellevància del desenvolupament municipal pel conjunt del projecte liberal²⁵³. En aquests sentit, si bé la interferència de l'exèrcit fou determinant i sovint asfixiant per a la implantació del règim municipal a Catalunya, la problemàtica que derivà del seu desplegament no va restar limitada per la crosta militar sinó que permeté evidenciar alguns dels problemes estructurals que perdurarien al Trienni.

El paper del CP al respecte fou important. D'una banda, la seva intervenció va produir-se en els conflictes generats als pobles per la presència de l'exèrcit -i no només per fiscalitzar el compliment de les obligacions municipals a l'entorn de les necessitats castrenses sinó també amb motiu dels enfrontaments militars amb els veïns i les autoritats locals-. De l'altra, va dirigir-se a la convocatòria d'eleccions, a la resolució dels problemes derivats de les agregacions de municipis per a formar ajuntament, a les denúncies d'irregularitats en la formació d'aquests, a la sanció de conductes anòmales i a la superació dels entrebancs a l'impuls de les relacions capitalistes, en especial a la l'abolició del règim senyorial i a la liberalització del mercat local. En aquest àmbit de desplegament del sistema institucional van aflorar les contradiccions generades pel model liberal a l'hora de fer-se realitat i van produir-se els conflictes específicament civils, que van comportar la intervenció governativa: queixes dels veïns contra l'actuació d'alcaldes, incompliment de funcions per part del consistori, desigualtats en el repartiment de quotes de contribució...

2.2.4.- L'acció governativa en el desplegament institucional.

2.2.4.1.- Formació d'ajuntaments i eleccions municipals.

La Constitució de Cadis havia determinat la creació d'ajuntaments electius a totes aquelles poblacions amb més de 1000 habitants (art.310). El posterior decret de 23 de maig de 1812 desenvolupava així aquell enunciat

²⁵³ CASTRO, C. de, op.cit., Madrid 1979,p. 57 i ss. El desplegament del règim municipal, segons aquesta autora, adquiria la seva plena significació tant per la disgregació de l'antiga estructura de poder que implicava com per la importància de posar en marxa unes institucions electives per a la gestió de la vida local que allora eren els més eficassos mitjans de penetració de les idees liberals als indrets més recòndits del mapa peninsular.

...Cualquier pueblo que no tenga Ayuntamiento, y cuya población no llegue a 1000 almas, y que por sus particulares circunstancias de agricultura, industria o población considere que debe tener Ayuntamiento, lo hará presente a la diputación de la provincia, para que, en virtud de su informe, se provea lo conveniente por el gobierno. Los pueblos que no se hallen en estas circunstancias seguirán agregados a los ayuntamientos a que lo han estado hasta aquí, mientras que la mejora de su estado político no exija otra providencia, agregándose al más inmediato en su provincia los que se formaren nuevamente y los despoblados con jurisdicción...

A finals de gener de 1813 el llavors CP Luis Lacy havia contestat una exposició de la Diputació de Catalunya en que manifestava una sèrie de dubtes referents a la formació d'ajuntaments en les poblacions que no arribaven als 1000 habitants i que fins llavors havien disposat de consistori, i sobre les dificultats derivades d'agregar municipis petits per constituir ajuntament comú. La problemàtica ni de bon tros va quedar resolta sinó que s'amplificà durant el mandat de LLozer i va continuar al Trienni. Aquesta persistència quedaria en bona part explicada pel desajust existent entre la normativa liberal i la realitat humana peninsular sobre tot a les zones de població dispersa, en concret a Catalunya. Com diu Concepción de Castro

...iniciada la formación de ayuntamientos constitucionales desde 1812, su implantación se revela poco menos que imposible en los campos de Galicia, Asturias, Alava, Cataluña, León, Burgos con la región santanderina y Navarra (..) Una gran mayoría de la población vive en núcleos de de 10, 15 o 20 casas, a menudo 6, 4 y hasta 2; a este factor se suman otros también negativos: la topografía accidentada, las grandes distancias y la falta de caminos transitables en muchos casos, la carencia de bienes de propios y de la instrucción necesaria para desempeñar cargos concejiles en casi todos...²⁵⁴

L'envergadura de la problemàtica va quedar evidenciada per mitjà de la multitud d'escrits traslladats a les Corts pels CP's amb els dubtes, problemes i dificultats amb que topaven diputacions, alcaldes i ajuntaments a l'hora de complir les prescripcions legals; escrits que arribaren a constituir un gruixut expedient parlamentari, que continuaria al Trienni²⁵⁵.

Un significatiu protagonisme en aquest àmbit va assolir-lo la Diputació de Catalunya que el 18 d'octubre de 1813 va insistir -davant el perllongat silenci governamental- en

²⁵⁴ CASTRO, C. de, op.cit., p. 64. Prèviament, i en base a dades de Sebastián MIÑANO, Diccionario geográfico-estadístico de España y Portugal, 11 vols., Madrid 1826-1829, determinà que el 32% de la població catalana vivia en nuclis inferiors als 1000 h. (la mitjana espanyola se situava en el 35%) subratllant un ...fuerte contraste entre concentraciones urbanas y regiones rurales de población dispersa..., p. 25.

²⁵⁵ A.C.D., lligall 83/exp.9. 1814-1821. Expediente acerca de las dificultades que presenta la formación de ayuntamientos constitucionales en varias provincias.

l'exposició que havia adreçat a la Regència l'11 de febrer de 1813²⁵⁶. El motiu d'aquesta perseverança era

...que en varias partes no pueden haverse nombrado baxo las reglas que corresponde los ayuntamientos de los pueblos menores...

la qual cosa accentuava la necessitat de resoldre els dubtes plantejats en l'exposició. Bàsicament eren sis:

...1º ¿Qué ha de ser de los pueblos, que habiendo estado hasta ahora en posesión de tener ayuntamiento propio es tan corto su vecindario que ni aún tienen cincuenta casas para poder celebrar Junta de Parroquia?...

2º Si caso que los pueblos de corto vecindario no hayan de continuar en la posesión de tener ayuntamiento propio podrá aumentarse el numº de individuos de que debe constar? Pues agregados muchos pueblos pequeños sucederá con frecuencia que no pasarán juntos del numº de doscientos vecinos: de manera que sólo deberán tener un ayuntamiento compuesto de alcalde, dos regidores y un síndico, resultando que en uno, dos o más de ellos no exista ningun empleado público a quien fijar la Admº de justicia y el cumplimiento de servicio porque todo lo dificultará la distancia que no pocas veces será de muchas horas entre ellos.

3º Si estos Pueblos, que son muchos y muchísimos en este Principado, han de continuar en tener ayuntamiento propio ó no?

4º En el caso afirmativo ¿cómo y de qué manera han de proceder en la elección de los individuos que deban componerlo? Y en el caso contrario, si podrá aumentarse el numº de concejales (per tal d'evitar pobles..) en que no habrá ningun funcionario público, que es un inconveniente gravísimo para todos los efectos del servicio.

5º ¿Qué ha de ser en el caso que cuatro pueblos juntos no deban tener más que un ayuntamiento compuesto de cuatro individuos? ¿Si en este caso el alcalde deberá elegirse siempre del que tenga mayor vecindario?

6º (també en relació al cas anterior) ..si para evitar que alguno de ellos carezca

²⁵⁶ "Exposición del Gefe Político y Diputación Provincial de Cataluña manifestando varias dificultades que hallan para formar los ayuntamientos en aquella Provincia por la naturaleza de su población diseminada en caseríos y pueblos cortos", 18 d'octubre de 1813. A l'expedient citat anteriorment. A.C.D., lligall 83/ exp.9 nº 46. Les cites que fem a continuació corresponen a aquest document.

de quien cuide en él del servicio, como se verificaría si se nombrasen todos (els membres de l'ajuntament) de un solo pueblo o dos de ellos, podrá mandárseles que elijan uno de cada uno de los mismos?...

Eren dubtes que reflectien dificultats reals d'aplicació pràctica del model. Ells mateixos ja anunciaven la valoració que la diputació feia de la problemàtica

...si se quitan los ayuntamientos de los pueblos pequeños, que han acostumbrado tenerlos y se agragan entre sí para constituir juntos uno solo, resultará que un país extenso y dilatado ha de faltarse precisamente al servicio y a la administración de justicia a causa del mucho territorio que comprenden, y de la distancia que los separará entre sí; halla que el citado Rl. decreto de 23 de Mayo último sobre parecer algo confuso en si mismo tampoco aplicable a esta provincia en lo que dispone en el artº 9; porque en Cataluña no se hacían antes los justicias ni los ayuntamientos por elección popular...

El ministre Juan Alvarez Guerra va enviar l'exposició a les Corts el 30 de març de 1814²⁵⁷ les quals en sessió del 3 d'abril de 1814 decidiren passar-la a la Comissió de Legislació que va fer públic el seu dictamen el 30 d'abril. Proposava que, a partir del reconeixement de la realitat humana de Catalunya²⁵⁸

...podría S.M. acordar que, ínterin otra cosa se resuelva, sigan los Pueblos que no tengan doscientos vecinos, y por lo mismo no puedan regularse por el artº 4º del citado Reglamento, con el número de regidores que han tenido hasta aquí,

²⁵⁷ ...El Gefe Politico y Diputación provincial de Cataluña han dirigido a la Regencia del Reino una exposición relativa á manifestar las dificultades que encuentran para la formación de ayuntamientos en aquella provincia, atendida la naturaleza de su población diseminada en caseríos y pueblos cortos; con cuyo motivo proponen sus dudas relativas a si en los pueblos pequeños, aunque tengan menos de cincuenta vecinos ha de haber Ayuntamiento Constitucional; al modo de hacer las reuniones de estos pueblos en el caso que no deban tener ayuntamiento separado; a los sitios en que ha de residir este; y modo de proveer de alguna autoridad que conserve el orden en los demás pueblos reunidos... Alvarez Guerra. Idem, A.C.D., lligall 83/exp.9 nº 29.

²⁵⁸ ...la diferencia en el vecindario de aquella provincia, distribuido en infinitas poblaciones de muy corta consideración al paso que bien distantes entre sí, (...y) estando en posesión de tener sus regidores todos los pueblos, aún los de mas corto vecindario, sería una novedad igualmente perjudicial a los mismos que al servicio público, el obligarles a que cesasen en la práctica constantemente observada hasta aquí, y a que se remitiesen a otros pueblos, frecuentemente muy distantes para la formacion de los nuevos Ayuntamientos... Dictamen de la Comissió de Legislació, 30 d'abril de 1814. Idem., A.C.D., lligall 83/exp.9 nº 28. No seria pres en consideració per les Corts fins el 12 de juliol de 1820. Vegeu el D.S.C. d'aquest dia.

debiéndose nombrar por los vecinos del mismo pueblo en un día festivo del mes de diciembre a pluralidad absoluta de votos conforme al artº 314 de dicha Constitución. Con esa sola providencia quedan satisfechos los seis reparos que ofrece a la decisión de VM la Diputación Provincial de Cataluña, y se desvanecerán muchos otros que podrían suscitarse, si hubiera de cumplirse formalmente cuanto se dispone en el Reglamento de 23 de Mayo...²⁵⁹

D'aquesta forma la Comissió havia optat per ajustar la legislació als imperatius de la realitat la qual cosa significava abonar una interpretació laxa de la normativa vigent. Coincidia així amb la petició del CP i de la diputació de mantenir la situació de desagregació i de conservar els ajuntaments existents sense condicionar-los a cap sostre demogràfic: per això reclamava per ambdúes autoritats la capacitat de

...arregla(r) este ramo de gobierno del modo que les pareciese más útil y conveniente, más propio y adecuado a las particulares circunstancias de los pueblos...²⁶⁰.

Si bé el caràcter fragmentari de la documentació no ens permet elaborar cap quantificació sobre el nombre d'intervencions del CP de Catalunya que van produir-se ni sobre el seu contingut, sí que podem presentar alguns casos que, a tall d'exemple, permeten observar el sentit de la intervenció governativa i copsar la importància de la temàtica al llarg d'aquests mesos.

Ja hem vist que un primer plantejament del tema va produir-se amb Luis Lacy. Durant els mandats interins del baró d'Eroles i de Francesc de Copons hi ha constància de la seva continuïtat. Així, per exemple a Borredà no s'havia pogut formar ajuntament constitucional per causa del seu contenciós amb Palmerola amb motiu de l'agregació a un o altra de les cases de la Rua i Rotges. L'expedient format per la Diputació fou resolt pel CP de manera favorable a la petició d'aquestes cases d'ajuntar-se a Borredà, solució demanada també per aquesta parròquia. El fet que paguessin les contribucions i el cadastre a Borredà fou el principal motiu per adoptar semblant determinació tot desestimant les pretensions de Palmerola basades en els anteriors drets de la recentment extingida jurisdicció senyorial sobre les esmentades cases²⁶¹.

Junt als aspectes que hem posat de relleu, calia considerar que Borredà tenia 126 veïns l'any 1819 segons el recompte de Frígola, la qual cosa significava que aplicant la mitjana de 5 individus a cada unitat familiar hi hauria un total de 630 habitants, xifra per sota de les 1000 ànimes requerides en la normativa constitucional: el problema no va plantejar-se per aquest cantó sinó que derivà de la voluntat dels veïns de les cases esmentades i de Borredà d'unir-se

²⁵⁹ Idem.

²⁶⁰ Exposicion... A.C.D., lligall 83/exp.9 n.46.

²⁶¹ A.D.B., lligall 5/exp.1, amb l'ofici i l'exposició de l'alcalde constitucional de Borredà a la Diputació, 27 de febrer de 1813. Al lligall 1/exp.4. hi ha la resolució del CP.

en un sol ajuntament davant les pretensions de Palmerola (38 veïns, o sigui uns 190 habitants), que també tenia consistori propi. La Sotsdelegació de Berga del corregiment de Manresa a la qual pertanyien les poblacions esmentades, estava integrada per 59 localitats que es repartien un total de 2844 veïns (uns 14220 habitants): les úniques vil·les que superaven els 1000 habitants eren Berga, que tenia 507 veïns (uns 2535 habitants) i la Pobla de Lillet, amb 289 veïns (uns 1445 habitants). Superaven els 500 habitants Bagà (172 veïns), Casserras (150 veïns), Gironella (130 veïns), Castellar de N'Hug (101 veïns) i el ja conegut de Sta. Mª de Borredà²⁶². Totes les demés no arribaven als 500 habitants i només 8 localitats superaven els 250. En conjunt gairebé el 70% de la població vivia en llogarrets inferiors als 250 habitants.

Les peculiaritats d'una estructura demogràfica tan dispersa -i representativa de part important del Principat, especialment del no ocupat pels francesos- explicarien tant les dificultats d'implantar el règim municipal liberal com la posició de les autoritats civils de Catalunya -ratificada per la posterior resolució de les Corts- de mantenir la fragmentació existent llevat dels casos en que la pròpia població era partidària de determinades agregacions. El procediment habitual era la comunicació de queixes i el plantejament de problemes al CP - o a la diputació, que ho trametia al CP- el qual incoava expedient sobre la base dels informes que demanava a les autoritats locals implicades i a l'ajuntament cap de corregiment o de sotsdelegació corresponent; acumulada suficient documentació, l'expedient passava a ser informat per la diputació. Finalment, el CP adoptava una resolució.

En aquest sentit podem citar com a exemples les que afectaren els ajuntaments de Gurb -que quedà separat del de Granollers i unit al de Vespella i al de S. Julià de Sassorbes, prèvies exposicions d'aquests ajuntaments, del regidor de Gurb i de l'ajuntament de Vic, com cap de corregiment²⁶³- o de l'alcalde de Cervera que fou comissionat perquè elaborés un informe detallat del

...estado de agregacion de todos los lugares, villas, quadras y términos y casas del corregimiento de Cervera...²⁶⁴

²⁶² FRIGOLA, Vicente, Relación de los pueblos del PRINCIPADO DE CATALUÑA, Corregimientos y Subdelegaciones en que se halla dividida; Ciudades, Villas, Lugares, Aldeas y Despoblados de que se compone; Señoríos a que corresponden; Cabeza principal de justicia que hay en ellos; Obispados a que pertenecen; número de vecinos que hay en ellos; principales productos de su Agricultura; Industria de sus habitantes; cantidad anual que pagan por contribución de Catastro; Horas que distan entre sí de la Capital del Principado como de la Cabeza de Corregimiento o Subdelegación de que dependen; Minas y demás que se hallan en los términos de cada uno de los pueblos, mandada formar por el Sr. Intendente General de este Ejército y Principado Don..., Imprenta de la viuda e hijos de D. Antonio Brusi, Barcelona 1824. B.C., F.B. n° 10517.

²⁶³ A.D.B., lligall 1/ exp.4, iniciat el juny de 1813.

²⁶⁴ A.D.B., lligall 10/ exp.1, 31 de desembre de 1813.

per tal de poder formar els ajuntaments constitucionals així com dels que no necessitaven de l'agregació: LLozer va trametre l'expedient a la diputació perquè l'informés²⁶⁵; o de la segregació de municipi de Franciac, dels de Caldes de Malavella i Santa Sèclina amb els que havia estat unit per la jurisdicció baronial ja extingida i la seva unió amb el de Vilobí, per raons de proximitat i complementació²⁶⁶.

La problemàtica era força complexa i requeria una atenció que depassava la mecànica aplicació de la normativa liberal. En aquest sentit podem considerar que superava les possibilitats d'actuació del CP i de la diputació, que optaren per traslladar a la Regència i a les Corts la responsabilitat última de les decisions a adoptar però des d'un actiu partidisme que apostava com ja hem dit, pel manteniment dels ajuntaments en aquelles poblacions que ja en tenien, malgrat que no arribessin als 1000 habitants, o donant suport a aquelles agregacions que eren raonablement sol·licitades pels ajuntaments afectats, prèvia tramitació de l'expedient corresponent²⁶⁷.

LLozer va intervenir amb assiduitat en la resolució de la legalitat o no de la formació dels consistoris o en la sanció a comportaments irregulars per part d'alcaldes i regidors electes. El 18 d'octubre de 1813 havia publicat un ban en que remarcava la importància de les eleccions municipals i dels ajuntaments²⁶⁸, que s'havien de celebrar pel desembre; poc després va demanar a la diputació que l'assessorés sobre el que

...convenga y sea útil prevenir a los alcaldes y ayuntamientos constitucionales y vecinos de los pueblos para prevenir conductas, dudas y atrasos sobre su formación, y apartar intrigas y parcialidades en su elección...²⁶⁹

²⁶⁵ A.D.B., lligall 40/ exp.1.

²⁶⁶ A.D.B., lligall 1/ exp.4.

²⁶⁷ Per exemple a Galícia, el CP exposà a la Regència les dificultats que l'habitat dispers del territori oferia i el desgavell que havia provocat l'aplicació de la reglamentació municipal. Proposava, a diferència del que hem vist per Catalunya, que les parròquies fossin considerades com pobles per tal de formar els ajuntaments amb uns límits fixats per la diputació. Exposición del Jefe Político de Galicia al Excmo. Sr. Secretario de Estado y del Despacho de la Gob^on. de la Península, 23 d'octubre de 1813. A.C.D., s.g., lligall 83/exp.9 n° 61.

²⁶⁸ Circular sobre las atribuciones y regimen de los Aiuntamtos. constitucionales, de 18 d'octubre de 1813. Va acompanyada d'un recull sistematitzat de tota la normativa existent que fa referència a les eleccions municipals. B.C., F.B. n° 8704. També a l'A.D.B., lligall 2/ exp. 11. Segons els comptes de la Secretaria del Govern Polític de Barcelona, aquesta circular va distribuir-se el 28 de novembre de 1813.

²⁶⁹ Ofici del CP a la Diputació de Catalunya, 3 de novembre de 1813. A.D.B., lligall

i aconseguir la participació de tots els veïns en les eleccions; posteriorment bé va expressar la seva satisfacció pel desenvolupament del procés electoral²⁷⁰ o bé va intervenir en determinats casos en què les irregularitats foren evidents. Els dos principals mitjans que utilitzà foren la imposició de multes i, el més extrem, d'anul·lar les eleccions i, en conseqüència, l'ajuntament. Tampoc no podem quantificar el comportament governatiu en cap de les dues direccions però podem il·lustrar-lo amb exemples.

En relació a la imposició de multes l'única referència que en tenim són les anotacions - que creiem incompletes- en la llibreta de multes de LLozer²⁷¹ on n'hi consta una de 25 lliures al regidor-degà de Bellvis per les "informalidades en la elección del Ayuntamiento" (va fer-se efectiva el 2 de febrer de 1814) i una altra a l'alcalde de Vic "por los morosos que no cumplieron en presentar los testimonios de publicación de la Constitución e instalación del Ayuntamiento" (que no s'arribà pagar); a més de la que va imposar al regidor de Sallent (no se n'especifica la causa i no va fer-se efectiva) i a l'alcalde de Montblanc (que tampoc no explicita el motiu però que sí va pagar-se: 25 lliures). Les restants multes corresponien a actuacions en d'altres àmbits. Tot plegat, i malgrat el caràcter incomplet de la font documental, permet apuntar que LLozer va fer un ús discret d'aquesta facultat.

Respecte de la suspensió d'ajuntaments fou prou significativa la de l'ajuntament de Pauls, poblet de 76 veïns (uns 380 habitants) del corregiment de Tortosa²⁷². L'afer s'inicià quan diversos veïns van dirigir-se al CP per denunciar la il·legalitat dels electors i regidors escollits puix que estaven privats dels drets de ciutadania per causa d'haver servit al govern francès. LLozer inicià l'expedient i confirmà no només això sinó l'especial rellevància que

2/exp. 11.

²⁷⁰ Així per exemple, LLozer envià un ofici a la DPC amb el certificat de les eleccions a Mataró tot lloant la constància i fidelitat de la ciutat a la causa de la nació i el seu suport a la Constitució per haver-les dut a terme ...a pesar de vivir bajo la dominación enemiga..., 30 de desembre de 1813, Expediente que tramita el Gefe Político Dn. Valentín LLozer a la Diputación. A.D.B., lligall 3/exp.5. Aquesta eufòria contrasta amb la imposició d'una multa de 4 ptes. als electors que no anessin a votar: vegeu BEULAS, E.; DRESAIRE, A., La Guerra del Francès a Mataró (1808-1814), Barcelona, Alta Fulla-Patronat Municipal de Cultura de Mataró, 1989, p.183. També posen de manifest ...la poca incidència que el nou sistema constitucional tingué entre la població..., p.182.

²⁷¹ A.P. A la Libreta de multas hi han relacionades un total d'11 multes amb un import de 530 ...y tantas... lliures catalanes. Mentre que en les posteriors Notas sobre las cuentas del Sr. Gefe Político el saldo del compte de les multes pujava a 733 lliures. Ambdós documents es troben a la carpeta Recibos de los sueldos del Sr. Gefe Político Superior del Prado., de sus secretario y oficiales y del importe del correo, impresiones , gastos de Secretaría; desde el mes de Abril de 1813, hasta el mes de Mayo de 1814.

²⁷² Les dades són de FRIGOLA, V. de, op.cit., Barcelona 1824.

durant aquell període havien assolit alguns d'ells. La diputació aplicà un altre criteri i considerà correcta l'elecció ja que

...mientras se hubiesen guardado las solemnidades que estan prescritas para ella (..) el haber servido iguales empleos durante el gobierno intruso no era impedimento para viciarse la elección (segons D. 21.set.1812)...²⁷³

LLozer no quedà satisfet amb l'informe de la diputació i va passar l'expedient al jutge interí de 1ª Instància de Tortosa el qual en la seva investigació va comprovar com el lloc on s'havia de dur a terme l'elecció de l'ajuntament havia estat ocupat per

...algunos soldados con fusiles y bayoneta calada que obligaron a aquellos vecinos a entrar de uno en uno, y que reunidos se les presentó por el alcalde constitucional y por el Sr. Gregorio Malich una lista de nueve individuos preguntando a los concurrentes si los nombraban para electores, a lo que amendantados con aquel aparato, respondieron que sí...

La intimidació duta a terme per l'ajuntament sortint era conseqüència de l'oposició dels veïns a que

...tuviesen voto activo ni pasivo los que habían obtenido empleos bajo el gobierno enemigo...

la qual cosa s'havia traduït en avalots que havien impossibilitat la celebració d'anteriors convocatòries electorals. La conclusió del jutge era que s'havia infringit la Constitució

...por haberse presentado la fuerza armada en el acto de renovación del ayuntamiento...²⁷⁴

Sobre aquestes bases LLozer va anul·lar l'ajuntament de Pauls i va convocar noves eleccions.

Força significativa fou també la denúncia -i consulta- de 4 dels 9 electors de Talam sobre

...las intrigas y confabulaciones que han mediado en la elección de los oficios (..i) si obstan las excepciones de parentesco que se opusieron, y que tocaban a

²⁷³ Informe de la Diputació de Catalunya al CP, 28.des.1813. A.D.B., lligall 1/ exp. 4.

²⁷⁴ Informe del jutge interí de 1ª Instància de Tortosa a Valentí LLozer, 18.feb.1814. A.D.B., lligall 1/ exp.4.

los dos electores (..) para dar su voto a su hermano y su cuñado...²⁷⁵

ja que permet constatar la problemàtica, senyalada per Concepción de Castro²⁷⁶- de la lluita entre faccions locals en la formació dels ajuntaments constitucionals i de la intervenció del CP al respecte. El CP demanà informe a la diputació la qual va fer-lo efectiu el 30 de desembre amb els següents termes

...no hallando (..) orden ni motivo concluyente que autorice la excepción indicada por cuatro de los electores de que éstos no puedan votar en favor de parientes suyos, opina que pudo ser nombrado alcalde el que lo ha sido; y lo cree bien elegido porque tiene la pluralidad absoluta de votos...²⁷⁷

Per valorar més acuradament l'abast i representativitat d'aquest (i d'anteriors exemples) caldria dur a terme una investigació detallada de com va desenvolupar-se a Catalunya la formació dels municipis liberals, objectiu que escapa al nostre treball. Els casos relacionats ens permeten determinar per un cantó quines foren les problemàtiques més habituals amb que hagué d'enfrontar-se el CP i, per l'altra, de quina manera va actuar; actitud, com hem vist, que cercà sempre el suport de la diputació i, en últim extrem, del govern i de les Corts.

2.2.4.1.b.- La liberalització del mercat local.

Fou un important centre d'atenció de LLozer, en el que no va limitar-se a publicar les ordres governamentals²⁷⁸ sinó que va desplegar una activitat vigilant arreu del territori per tal de garantir la susdita liberalització. La seva intervenció va produir-se principalment contra els ajuntaments que volien gravar amb arbitris la venda de productes, contra les pressions gremials en defensa dels seus privilegis i donant suport a les demandes de celebració de mercat setemanal.

El primer dels aspectes relacionats podem il·lustrar-lo amb l'exemple de Caldes de Montbui, on LLozer després de demanar l'informe a la diputació va ordenar a l'ajuntament el 26 de maig de 1813 que

...cese de exigir los derechos que impuso a los comestibles que entran y salen

²⁷⁵ A.D.B., lligall 3/exp.5. Talarn, 30.des.1813.

²⁷⁶ CASTRO, C. de, op.cit., Madrid 1979, p. 73 i ss.

²⁷⁷ A.D.B., lligall 3/exp. 5.

²⁷⁸ Així l'O. 10.jun.1813 de la Regència, que implantava la llibertat d'indústria, i que LLozer va fer pública com edicte el 6 d'agost; o el decret de 8 de maig que establia la propietat privada de les deveses, i que feu circular el 8 d'agost de 1813.

de la Villa...²⁷⁹

Els veïns van denunciar la continuïtat dels impostos sobre els queviures, raó per la qual LLozer va encarregar l'alcalde de Granollers que incoés un expedient informatiu que posteriorment va passar a la diputació el 28 d'octubre. LLozer es reafirmaria en la seva prohibició.

Altres dues actuacions força significatives van ser les que el CP va dur a terme a Cardona i a Vilafranca del Penedès. En la primera d'aquestes localitats LLozer va atendre la queixa de tres veïns contra la multa de 12 duros de plata que els hi havia estat imposada per l'ajuntament perquè havien infringit el ban municipal que prohibia la revenda de productes alimentaris: incoat l'expedient corresponent el CP demanà a la diputació que

...(en vista) a las leyes particulares de almotacenia tan distintas en los pueblos de la provincia se sirviera VE informar lo que tuviera por conveniente de manera que pudiera servir el Reglamento general para lo sucesivo...

La resposta de la diputació va arribar el 6 d'octubre

...encareciendo la libertad de vender y comprar toda suerte de comestibles que recomiendan los Decretos y órdenes superiores...²⁸⁰

A Vilafranca LLozer va intervenir arran la petició de dos prohoms del gremi de forners perquè fés complir a l'ajuntament la prohibició fixada a les ordenances gremials de

...tener tienda abierta o panadería a quién no sea Maestro en el arte...

La seva resposta ratificà l'ordenança municipal que establia la llibertat de venda del pa i fou contrària a

...la privativitat en que quiere continuar el gremio de panaderos...²⁸¹

Finalment, LLozer va atendre positivament les nombroses sol·licitus d'autorització a celebrar mercat setmanal²⁸².

²⁷⁹ A.D.B., lligall 2/exp.3.

²⁸⁰ A.D.B., lligall 1/exp. 4.

²⁸¹ A.D.B., lligall 2/exp. 6.

²⁸² La relació seria molt llarga: Talarn 4.oct.1813, Isona 13.oct.1813...

2.2.4.1.c.- Alguns exemples d'intervenció governativa en la conflictivitat civil municipal.

La posta en marxa dels ajuntaments liberals va anar acompanyada d'una conflictivitat de tipus civil és a dir, sense cap mena de participació militar ni pel que feia al protagonisme ni pels seus orígens. Aquesta conflictivitat tampoc no responia als problemes propis d'un funcionament institucional normalitzat sinó que derivà de les dificultats de desplegament del sistema en una conjuntura extraordinària; dit d'una altra manera, no va originar-se en base a l'activitat corrent dels ajuntaments sinó que procedí dels obstacles, problemes, mancances etc., generats d'una banda per les deficiències humanes i materials que solcaren la posta en marxa de la institució municipal i, de l'altra, per la complexa realitat social sobre la que s'havia d'assentar el nou règim. Les dificultats en el propi desenvolupament d'aquest completaven un marc en que la confusió n'era un dels elements definidors.

Força representativa d'aquest darrer aspecte fou la queixa que l'alcalde constitucional de Cervera va adreçar a LLozer el 21 de desembre de 1813 sobre

...las muchas autoridades que quieren asumirse el gobierno de los pueblos de aquel partido; pues el ministro de hacienda o comisario de guerra por una parte, el ex-corregidor por otra, los alcaldes constitucionales de las cabezas de marca por otra (..) todos mandan; todos arruinan a los pueblos con exacciones de multas y apremios crecidísimos; y forman un contraste con las órdenes del Sr. Gefe Político Sup^o, que dejan a los pueblos en una desesperación, sin saber a que autoridad obedecer; cláma altamente la necesidad de restablecer el orden en las arbitrarias exacciones que se exigen, contener el exceso de las enormísimas multas con que se empobrece a los pueblos, y reponer el método en la circulación de las providencias superiores para que no reciban los pueblos órdenes encontradas...²⁸³

El CP esdevenia el centre receptor de les queixes dels veïns contra les autoritats locals i de les d'aquestes entre elles o respecte de les estatals. El contingut d'aquestes queixes permeten, un cop més, copsar la naturalesa dels conflictes que van requerir la intervenció de l'autoritat governativa però, com també ha succeït anteriorment, poques vegades és possible de conèixer l'actitud de LLozer.

El volum més important de les queixes en l'àmbit que hem marcat (i deixant de costat le derivades de la presència de l'exèrcit o de l'acció dels militars) foren les provocades pels repartiments dels impostos i les contribucions: l'exigència de pagaments per part de diverses autoritats o el repartiment de les quotes de la capitació o de la contribució directa integraven

²⁸³ A.D.B., lligall 3/exp. 5.

la major part dels oficis adreçats a LLozer tant per particulars com pels ajuntaments²⁸⁴. En aquest sentit fou prou significativa l'exposició que pel desembre la Diputació de Catalunya encapçalada per LLozer va adreçar a les Corts i la Regència denunciant que el subministrament aportat per la província des del 30 d'agost

...había llenado no sólo el tercio anticipado de la contribución directa, sino que había pagado mucho más de la cuota que le correspondía...²⁸⁵

raó per la qual demanava l'exoneració del terç avançat²⁸⁶. La queixa fou atesa parcialment pel govern²⁸⁷: amb data 8 de març de 1814 el Cap Polític va rebre l'ordre de 28 de febrer que atorgava un termini de 15 dies als ajuntaments perque

...remitan por conducto del alcalde constitucional de la población cabeza de partido a la contaduría principal de este ejército una relación de los documentos justificativos de todo cuanto hubiesen suministrado en raciones de pan, cebada y paja, en licores, en repartos de granos, en brigadas y en cualquiera otra especie (..) a fin de que examinados por esta contaduría, se pueda hacer el abono que ha concedido la Regencia a los que han hecho los suministros, en la exacción del tercio que ha debido de anticiparse...²⁸⁸

En darrer lloc, i a nivell municipal, la problemàtica que va reclamar l'atenció del CP fou la generada per la pròpia penúria econòmica dels ajuntaments: l'escassetat de recursos, el control superior sobre els béns propis i els arbitris, etc., van provocar una gran quantitat de queixes (deixant de banda, insistim, la inescotable sagnia econòmica provocada per l'atenció a les necessitats militars, que tractarem a l'apartat següent). Ens centrarem en dues d'aquestes temàtiques.

La primera la configuraren les queixes contra l'obligació dels ajuntaments de pagar el

²⁸⁴ La relació dels ajuntaments que reclameren al respecte seria gairebé interminable: en major o menor grau gairebé tots els municipis catalans se' ferien ressó.

²⁸⁵ <<Gazeta de Catalunya>> 53, 19 de maig de 1814.

²⁸⁶ CANALES, E., op.cit., Barcelona 1987, p. 52.

²⁸⁷ La Regència va resoldre que ...sin la menor demora disponga esta diputación que se hagan los repartimientos relativos a la expresada imposición, abonándose a cada contribuyente los suministros que acredite haber hecho legítimamente (després del 30 d'agost)... <<Gazeta de Catalunya>> 53, 19 de maig de 1814.

²⁸⁸ <<Gazeta de Catalunya>> 53, 19 de maig de 1814. Segons aquest mateix periòdic (n.54, 22 de maig de 1814) el primer partit que cobrà les factures per subministraments fou el de Montblanc.

sou dels corregidors: un dels casos més representatius fou el de Solsona, Cardona i Calaf que demanaren l'exempció d'aquest pagament. LLozer no s'hi avingué, i davant la insistència del de Solsona passà la reclamació a dictamen de la diputació la qual

...dijo parecerle que no debía continuarse el (pagament del sou) de los corregidores, puesto que habiendo cesado estos en virtud de la Constitución quedando reducidos los gobernadores al solo mando militar, sin tener que ver en lo político, ha cesado por lo mismo la causa de percibir dicho salario...²⁸⁹

però que consultés al govern. El CP va elevar una exposició a la Regència el 13 de juny i, en base a la resposta governamental va resoldre que des de l'1 de novembre els governadors havien de cessar a efectes econòmics com corregidors²⁹⁰. Aquesta forma de procedir de LLozer s'ajustava perfectament al seu comportament en d'altres camps i esdevenia paradigma de la seva actuació.

Respecte de la segona temàtica, el més habitual foren les reclamacions de fons per part dels consistoris per tal d'atendre determinades necessitats com la reparació de camins²⁹¹ o l'augment del sou del mestre a càrrec dels arbitris municipals²⁹², etc. Un cas força singular fou el que enfrontà els ajuntaments de Sant Joan amb el de Sant Ginés de Vilassar quan el primer reclamà que, éssent independents ambdós consistoris, quedessin també separats els propis i arbitris ja que el de Sant Ginés continuava administrant els propis de Sant Joan, la qual cosa hipotecava el funcionament del municipi. LLozer inicià expedient informatiu demanant el concurs de l'alcalde major de Mataró, expedient que adquirí nova volada quan l'alcalde de Sant Joan atacà amb violència la carnisseria del veí de Sant Ginés, en feu saltar el pany i s'apoderà dels arbitris que hi eren dipositats. Davant aquests fets, LLozer va traslladar l'assumpte a la diputació i, en base al que opinà la corporació, va resoldre el 24 d'agost de 1813 contra l'alcalde de Sant Joan, obligant-lo el retornar el que s'havia apropiat i a rescabalar els danys ocasionats, tot establint que l'administració dels béns propis i dels arbitris continués com s'havia desenvolupat fins llavors, a l'espera que ambdós ajuntaments presentessin sengles projectes raonats de separació de béns²⁹³. Caldria remarcar com el comportament de LLozer va ajustar-se als dictamens i opinions de la corporació provincial, en els que va emparar-se per dur a terme les seves decisions.

²⁸⁹ A.D.B., lligall 2/exp.6, juny-juliol de 1813.

²⁹⁰ Resolució de 19 de novembre de 1813, prèvia consulta al general cap de l'exèrcit de Catalunya. A.D.B., lligall 2/exp. 11.

²⁹¹ A.D.B., lligall 2/exp. 11.

²⁹² Per exemple a Prats de LLuçanés, setembre de 1813. A.D.B., lligall 2/ exp.8.

²⁹³ A.D.B., lligall 1/exp. 4 i lligall 2/exp. 7.

2.2.4.2.- La incidència de l'exèrcit.

Les urgències materials de l'exèrcit van suposar un factor de pressió important que interferí no només la formació dels ajuntaments sinó el conjunt de la vida municipal a la Catalunya no ocupada pels francesos; una bona mostra d'això la constituï el que ja hem analitzat respecte dels bagatges. Però no fou aquest, ni de bon tros, l'únic element a considerar sinó que la correspondència dels ajuntaments amb la diputació i el cap polític ens permet ampliar els continguts d'aquesta incidència tot situant en lloc preferent, coincidint amb l'anàlisi d'Esteban Canales, la problemàtica de la implantació de la contribució directa a Catalunya i de la seva superposició des de juny de 1813 a les prestacions extraordinàries a l'exèrcit, especialment les requisicions de blat dutes a terme als corregiments de Lleida i Cervera i posteriorment exteses arreu del Principat²⁹⁴: s'explicarien, a partir d'aquí, les nombroses resistències i protestes civils que van generar-se²⁹⁵. D'aquí també, que la interferència de l'exèrcit en la vida municipal fós determinant.

En aquesta conjuntura l'actitud de Valentí LLozer com cap polític, va passar per la recepció de les queixes de municipis i particulars contra les exaccions practicades per l'exèrcit i la difusió de les ordres governamentals tot exhortant-ne el compliment; i va intentar prendre mesures que solucionessin els conflictes i que fessin efectiu el compliment de les ordres governamentals.

En el primer aspecte, LLozer traslladava sistemàticament les queixes a la diputació perquè n'elaborés el dictamen. La voluminosa correspondència -conservada a l'A.D.B.- entre ambdúes parts dóna idea de la freqüència dels conflictes i proporciona una àmplia informació del seu contingut però difícilment permet treure conclusions respecte de l'actitud del CP perquè no conté la resolució que va adoptar i, encara menys, informació sobre la seva efectivitat.

Limitant-nos doncs, al contingut dels problemes que provocaven la intervenció governativa podem establir dues tipologies força representatives que no exhaureixen però, altres possibilitats. La primera la integrarien les queixes contra l'augment arbitrari de les

²⁹⁴ CANALES, E., op.cit., Barcelona 1987, p. 53 i 56. Les requisicions, que s'elevarien fins a la meitat de la collita a les àrees cerealícoles, van representar segons aquest autor ...(una) xifra molt superior al que podia importar el primer terç de la contribució directa... nota 48, p. 53.

LLozer va demanar (6.juny) a la Diputació la documentació pertinent per a conèixer els motius que havien impedit la formació i repartiment de la contribució extraordinària de guerra. A.D.B., lligall 2/exp. 5.

²⁹⁵ Així per exemple, el 23 de juny, als sis dies de fer-se públiques les providències de l'intendent ...para recoger la mitad de la cosecha de granos del Urgel, y para la exaccion de las contribuciones atrasadas y corrientes... va arribar-se ...hasta el extremo de conducirle arrestados dos individuos pudientes de los Pueblos, y otros tantos Vocales de los Ayuntamientos... del corregiment. A.D.B., lligall 2/exp. 5.

contribucions i serveis²⁹⁶, i dins la qual s'inclourien de forma destacada els problemes derivats del servei de bagatges i de les exaccions forçoses d'aliments. La problemàtica continuà vigent després de la representació adreçada a les Corts: podem citar el cas de l'ajuntament de Vilanova i la Geltrú, que va queixar-se a principis de desembre de 1813, contra el governador de Tarragona i l'oficial comandant del regiment

...por el apremio que les conminó para el apronto de trigo, paja y cebada que se señaló a aquella villa; (i a causa de l'ordre) ...que pagasen las contribuciones que expresaba el oficio de éste, o bien que debían ir con el mismo oficial arrestados a Tarragona, el alcalde 1º, regidor 1º y un síndico...²⁹⁷

Hem explicat com va resoldre's el tema. Els exemples podrien multiplicar-se indefinidament i tingueren unes conseqüències determinats per a entendre les relacions encarades entre la població civil i els militars. Com senyala en aquest sentit Esteban Canales

...resulta lògic que es donessin actituds de rebuig per part d'una població a la qual la ja llarga durada de la guerra li representava una suma d'esforços extraordinaris. L'augment de la pressió tributària, les exaccions sobre el terreny imposades per al manteniment d'un exèrcit regular l'eficàcia del qual resultava a vegades més que dubtosa, el reclutament de bona part de la població activa en aquest exèrcit, degueren ser elements de crispació per a uns homes i dones que es trobaven ben disposats a reaccionar contra l'invasor francès, però no tant per suportar quasi exclusivament sobre les seves espatlles el pes d'una contesa en què, per la mateixa persistència, les forces armades antinapoleòniques també eren, cada cop més, forces ocupants...²⁹⁸

La segona estava formada per les queixes contra el comportament despòtic i arbitrari de determinats comandaments militars, que sovint comportaven cruentes infraccions de la Constitució; tampoc això no composava una realitat nova sinó que mantenien una clara

²⁹⁶ Per exemple, l'ajuntament de Malgrat va queixar-se, el 5 de juliol de 1813 que ...sin embargo de haber acudido con los pagos de contribuciones, prestamos y subministros se le va a cargar capitación triple y el primer tercio del catastro de 1811 y ha pagado por los motivos que manifiesta... LLozer demanà a la diputació que informés ...cuanto refiere de apremios y arrestados causados por el Gobernador... A.D.B., lligall 2/exp. 6.

²⁹⁷ A.D.B., lligall 3/exp. 5, 7 de desembre de 1813. Des del mes d'octubre la relació d'exemples semblants és molt extensa i abraçaria tot el Principat. CANALES, E., op. cit., Barcelona 1987, p. 53-57, dóna els exemples d'Ulldecona, La Galera, Reus i del corregiment de Tortosa.

²⁹⁸ CANALES, E., op. cit., p. 57.

continuitat amb el que, per exemple, s'havia esdevingut a Reus durant el mandat de Luis Lacy²⁹⁹. En aquesta línia podem citar la denúncia de l'ajuntament d'Organyà contra el Governador i comandant d'artilleria d'Urgell per haver detingut i llevat de la ciutat un veí, F. Aspar, a qui després va embargar el blat i el vi, i va sotmetre a causa criminal sota l'acusació de no haver pagat les imposicions fixades. L'ajuntament va sortir en defensa i considerà que el comandant militar havia infringit l'article 335 de la Constitució en arrogar-se uns poders arbitraris i en aplicar una jurisdicció, la militar, que no corresponia a un civil; també denuncià les acusacions vertides sobre d'haver actuat d'encobridor³⁰⁰.

En aquesta conjuntura es fa difícil de valorar l'eficàcia de les ordres que LLozer feia circular arreu del Principat en que reclamava dels alcaldes i demés autoritats la màxima exactitud en el compliment de les prescripcions governatives. La més significativa d'aquestes fou l'ordre de 29 d'agost -que va difondre el 20 de setembre de 1813- que autoritzava als caps de l'exèrcit a utilitzar

...los recursos de la fuerza...

si els pobles i autoritats civils no els proporcionaven els recursos suficients. LLozer avisava als alcaldes que

...Yo espero que con esta sola insinuación de V.A., tendrá V. bastante para no perdonar medio ni fatiga en el apronto y puntual pago de las contribuciones ordinarias y extraordinarias atrasadas y corrientes y suministro de las subsistencias y demás artículos indispensables para las interesantes operaciones de nuestras tropas que derraman su sangre al efecto de asegurarnos la libertad y la independencia; pero si contra mis esperanzas dejase V. de dar esta prueba de patriotismo, me verá en la indispensable precisión de dar cuenta á S.A. como se me encarga...³⁰¹

2.2.5.- El cessament de LLozer.

L'existència d'un moviment reaccionari contrari a la Constitució, que va anar prenent ales arran el tractat de Valençay, sembla també constatable a Catalunya. La mateixa diputació en certificà llur extensió com a mínim a l'interior de l'exèrcit, i així ho exposà a LLozer en l'informe polític que li adreçà corresponent al mes gener de 1814.

²⁹⁹ A Reus la tensió amb l'autoritat militar va perdurar al llarg de 1813 tant per les exaccions dutes a terme com per les exigències d'apromptament diari d'una quantitat de diners per a la fortificació de Tarragona. A.D.B., lligall 2/exp.9.

³⁰⁰ Abril-maig de 1813. A.D.B., lligall 2/exp.3.

³⁰¹ B.C., F.B 8677.

... (la Diputació) no puede tampoco dejar de expresarle que en la imprenta del ejército se reimprimen escritos subversivos del buen orden y sistema constitucional establecido por las Cortes por los cuales se procuran fomentar partidos y exaltar los ánimos de los militares contra el nuevo orden de cosas haciendo así un abuso de la libertad de imprenta contrario a las intenciones del gobierno y aún a lo prescrito en los soberanos decretos que permiten dicha libertad bajo las prudentes y sabias restricciones que los mismos contienen, por cuyo motivo cree la diputación digno del conocimiento de V.S. semejante abuso por si con arreglo a las órdenes superiores con que se halle estima conveniente tomar las medidas que quepan para precaver los males políticos que pueden originarse de dicho abuso...³⁰²

Desconeixem si LLozer va adoptar alguna mesura en aquest sentit, tot i que ho considerem improbable, d'entrada ja per l'àmbit castrense en que es produïa el moviment denunciat. Sí que va fer-se pública la felicitació de la diputació en escrit encapçalat per LLozer, a les Corts amb motiu del decret de 3 de febrer que regulava l'entrada a la Península de Ferran VII i la forma com havia de jurar la Constitució³⁰³. L'escrit començava definint que la província de Catalunya havia participat des d'un principi en la lluita contra l'invasor:

³⁰² **A.D.B., Oficios de la Diputacion Provincial de Cataluña, 5 de gener de 1814.** La diputació senyalava que la principal característica de l'estat de l'esperit públic era l'aflicció dels catalans ja que continuava ...oprimida y subyugada por el enemigo la más buena parte de este país en medio del incomparable bien que disfrutaban las demás provincias del reino de ver alejada de su suelo las huestes del tirano al mismo tiempo que la falta de movimiento que se observa en las tropas nacionales y aliadas que en tan crecido número existen en esta provincia influye de necesidad en los ánimos de sus habitantes el desconsuelo de que después de tantos años de trabajos y privaciones como han sufrido a impulsos del distinguido patriotismo que siempre les ha caracterizado, no pueden tocar las resultas de sus esfuerzos y de su constancia por la inacción en que están los ejércitos a pesar de los deseos de operar que manifiestan sus generales y particularmente del primero, y mientras que los enemigos están impunemente devastando todo el país que ocupan, y señaladamente el del llano de Barcelona inclusa la capital, y el del Vallés que acaban de aniquilar por momentos según son crecidas las sumas de dinero particular y en especie que están continuamente exigiendo a la fuerza de sus infelices vecinos dignos seguramente de mejor suerte y de que se les alivien sus penas y se les saque de la opresión en que se hallan por medio de una providencia que ponga en movimiento combinado las tropas que tiene en su seno esta provincia, para procurarla su libertad...

³⁰³ La sessió fou especialment turtuosa. FONTANA, Josep, remarca la provocadora intervenció del diputat andalús López Reyna, que reivindicà el dret absolutista del monarca, i la seva expulsió de les Corts, i considera que aquest fou el primer enfrontament obert entre els nuclis absolutistes conspiradors i els liberals, **La quiebra de la Monarquía Absoluta, 1814-1820**. Barcelona, Ariel 1971, p.75 i ss.

...los dulces nombres de Religión, Patria y Fernando encendieron los ánimos de estos naturales que desatados corrieron a las armas para vindicar sus más sagrados derechos y recobrar la libertad y la independencia, de que les habia despojado la opresion. Después de seis años de la guerra más cruel y desastrosa, y de los más inauditos sacrificios, estamos a la víspera de coger el fruto de tantos trabajos y fatigas...

En aquests moments però, s'albirava la fi del conflicte malgrat els intents de Napoleó de tornar a enganyar al jove i "innocent" monarca (en clara al·lusió al Tractat de Valençay), que no reeixiren perquè l'actitud decidida de les Corts ho va impedir i, gràcies a ella,

...tendremos un Rey Constitucional amado de sus súbditos, un Rey Español, rodeado y aconsejado de aquellos españoles que con su sangre, y sus trabajos han asegurado la Corona en sus augustas sienes, no de aquellos españoles envilecidos, que doblando la rodilla ora al rey legítimo ora al intruso no han consultado más que su ambición y egoísmo, y han clavado un puñal en el seno de la patria: V.M. alejando de los Consejos del Rey el influjo extranjero y conciliando el respeto debido a su augusta persona con la observancia de la sabia Constitución de la Monarquía, ha fijado las bases de nuestra futura felicidad, y marcado con caracteres indelebles el camino que debe seguir todo español amante de la Patria, y de su Rey.- Dígnese pues V.M. admitir el tributo de agradecimiento que le ofrece Cataluña por esta nueva prueba de su sabiduría, y previsión, renovando con este motivo su firme adhesión a la Constitución Política de la Monarquía, que afianzada en los pechos de los Catalanes jamás será derrocada, por la ambición y el despotismo³⁰⁴.

Aquesta exposició reflectia un contingut essencialment antifrancès i anticollaboracionista; però, en la conjuntura polític-ideològica en el que va redactar-se, explicitava un suport a la Constitució força significatiu i manifestava una posició -moderada- que, com mínim, ni s'alineava ni participava de les trames del colpisme absolutista. Possiblement responia també, en part, al que LLuis Roura ha fet notar respecte dels 169 diputats que votaren en favor del decret de les Corts de 2 de febrer

...(no) tanto por sus convicciones constitucionalistas como por la indignación ante las sospechas respecto de lo que olía a una nueva estrategia napoleónica...³⁰⁵

Les proclames que feia públiques LLozer amb motiu de la retirada dels francesos de

³⁰⁴ A.D.B., Oficios de la Diputacion de Cataluña, 1 de març de 1814.

³⁰⁵ ROURA, LLuis, La Guerra de la Independencia, a La transición del Antiguo al Nuevo Régimen (1789-1874), vol. 9 de Historia de España. Barcelona, Planeta 1989, p. 176.

diversos indrets de Catalunya no inclogueren noves defenses de la Constitució³⁰⁶; sí que, amb el temps, posà cada cop més èmfasi en demanar l'adhesió al rei: el 17 de març demanava als alcaldes i ajuntaments que

...no perdonen medio ni pierdan momento para disponerse a recibirle (al Rei) y facilitarle la ejecución de su viaje con toda la ostentación, aparato y decoro que corresponde a su dignidad...³⁰⁷

I el 26 de març trametia a l'alcalde de Vic un ofici des de Girona comunicant-li l'entrada del Rei a n'aquesta ciutat raó per la qual li ordenava que durant 3 dies romanguessin il.luminades les cases consistorials i es cantés un Te-Deum a l'esglèsia³⁰⁸.

LLozer anà a rebre Ferran VII; mantingué però, una posició distanciada de la del comandant en cap del 1er. exèrcit Francesc de Copons el qual

...va acollir el rei de manera tan deferent que va provocar que algú fes una denúncia de la seva conducta "poc constitucional" -la qual es troba entre els papers de la Diputació de Barcelona- i rebé seguidament de Ferran VII la Gran Creu de Carles III. Això no impediria que, havent-se mostrat alguns dies més tard poc disposat a secundar el cop d'estat contra la Constitució, se'l destituís del seu comandament el 4 de maig i se l'enviés confinat a Sigüenza, on restaria dos anys...³⁰⁹

LLozer va rebre l'ordre de cessament el 21 de maig, que es va fer efectiva el mateix dia. Li va comunicar el general en cap del 1er. exèrcit qui, a continuació, li manava

...pasar(á) VS. una circular a todos los ayuntamientos y demás autoridades y corporaciones que han dependido de VS., haciendo reconocer mi autoridad política como Capitán General de la Provincia, a fin de que en lo sucesivo se entiendan conmigo en todo lo que ocurra: VS. se servirá pasar a la secretaría de Capitanía General todos los papeles pertenecientes al mando político que ha

³⁰⁶ Així per exemple, arran l'alliberament de Mequinença i Lleida LLozer demanà als "catalans" ...un poco mas de paciencia, y bien pronto vais a lograr los felices resultados de vuestro heroico valor, de vuestros sacrificios y grandes esfuerzos, con la plena posesión de la libertad... al suplement del <<Redactor General de Cataluña>> de 16 de febrer de 1814.

³⁰⁷ Ofici de LLozer als alcaldes i ajuntaments, 17 de març de 1814, a la <<Gazeta de Cataluña>> de 20 de març de 1814.

³⁰⁸ <<Gazeta de Cataluña>>, 31 de març de 1814.

³⁰⁹ FONTANA, Josep, La fi de l'Antic Règim i la industrialització, 1787-1868, a Pierre VILAR (dtor.), Història de Catalunya, vol. V. Barcelona, Ed. 62 1988, p. 188.

obtenido: y como Presidente de la Diputación Provincial dispondrá VS. que verifique lo mismo cesando igualmente en el ejercicio de sus funciones...³¹⁰

Dos días després LLozer rebia un ofici de Francisco de Oteyza des de Mataró, que el designava assessor del Jutjat d'Intendència³¹¹. D'aquesta forma acabava el primer mandat d'un civil Valentí LLozer com CP de Catalunya: l'experiència havia durat poc més d'un any i fins el 1834 no es repetiria una situació semblant ja que durant el Trienni tots els CP's de Catalunya, i des del 1822 de Barcelona, foren militars.

Només per aquest fet creiem que el mandat de LLozer requeria una atenció preferent puix que, malgrat la conjuntura excepcional en que va desenvolupar-se, constituí gairebé l'únic exemple de governació política que s'ajustava a les prescripcions legals, al disseny jurídic-polític que emmarcava i donava sentit a aquesta figura, bàsica, de l'Estat liberal. Durant els curts períodes de vigència de la legislació gaditana LLozer fou un precedent en la governació provincial que no tindria continuïtat: ni pel seu caràcter civil, ni per llur notable duració, ni per l'activitat que desplegà. Des del 1820 la funcionalitat del càrrec romandria gairebé intacte, amb poques alteracions: ara bé, tant el seu caràcter com el contingut de la seva activitat patirien importants canvis fins el 1843, moment a partir del qual s'aniria consolidant de forma irreversible. A partir d'aquí si bé la seva funcionalitat continuaria recollint bona part de l'herència gaditana (centralisme i control del règim local, i manteniment de l'ordre públic) el seu caràcter i la seva activitat quedarien, definitivament alterats en benefici d'un Estat estructuralment militaritzat. Això significaria que el compliment de les funcions lliscaria per d'altres viaranys.

³¹⁰ A.D.B., lligall 8/exp. 5. A l'Arxiu d'El Papiol hi ha la certificació del cessament efectiu de LLozer com CP en aquesta data, 21 de maig, en rebre l'ofici del Capità General.

³¹¹ Papers de Valentí LLozer. A.P.